BIULETYN KOWIEŃSKI

WILBI.

WILEŃSKIE BIURO INFORMACYJNE (WILBI) WILEŃSKA Nr. 25, m. Nr. 3.

Nr. 62 Wilno, dnia 28 lutego. 1927 roku

Treść numeru:

I. ZAGADNIENIA POLITYKI ZAGRANICZNEJ.

X. K R O N I K A. a/polityczna.-

b/ Kronika kłajpedzka.-

---------ooo § ooo--------

I.ZAGADNIENIA POLITYKI ZAGRANICZNEJ.

P o l i t y k a L i t w y . -

"Dzień Kowieński" NN.39 i 40.-

Stałą,niezmienną polityką Republiki Litewskiej jest wrogi stosunek do Polski i szukanie poparcia u jej antagonistów. Zasada:"wrogowie moich wrogów są mymi przyjaciółmi" zdaje się być uznaną za jeden z kanonów mądrości życiowej.A jednak trudno o więcej nieoględną i w skutkach szkodliwą zasadę,jak powyższa. Jest to typowe oparcie dla jednostek i grup słabych,które dla chwilowej ulgi gotowe przyszłość zagubić.-

Europa powojenna rozpadła się na trzy bloki państwowe.Kośćcem pierwszego jest Rosja.Polityka Bolszewji zna tylko jeden cel:wyszukiwać niezadowolonych,grać na ich faktycznej czy urojonej krzywdzie,obiecywać raj przyszłości,a w rezultacie,jak u przyjaciół,tak i wrogów,prowadzić propagandę rewolucyjną,judzić jedną warstwę społeczną przeciw drugiej,zdemoralizować młodzież,wojsko,urzędy i przy pomocy rewolucji społecznej,zburzyć niezależną państwowość.Dla szachowania Polski Cziczerin zawiera pakt ze Sleżewiczusem,szeroko mówi o korzyściach ekonomicznych, które spłyną na Litwę z sowiecką przyjaźnią,a za plecami oficjalnej dyplomacji i zasugestionowanej przyjaźnią policji,komintern pcha agitatorów,bibułę i pieniądze na wywrotową agitację,tak,że chcąc ratować państwowość litewską od przyjaciół-bolszewików, trzeba robić zamach stanu.Nim Rosja stała się Bolszewją, a Litwa republiką,był okres stałego ścierania się litewskich i rosyjskich interesów państwowych.Rzeczpospolita polsko-litewska składała się z trzech części:Polski,Litwy i Rusi,co i było uwidocznione na herbie państwa.Wojny Rzeczpospolitej z Rosją były wojnami o Litwę,albo o Ruś.Po rozbiorach Rosja zagarnęła lwią część ziemi Rzeczpospolitej,ale walki z Polską o Litwę nie zaniechała.

Wobec upadku państwowości polsko-litewskie była to już walka nie o wpływy państwowe,ale o wpływy ideowe.W stosunku do Polski właściwej Rosja skłonna była do kompromisów,dla ziem litewsko-ruskich był tylko jeden program:wygubienie i wyniszczenie.Drogi,zaznaczane wiekami nie tak łatwo zanikają,więc i perspektywy rozwoju potęgi Litwy na gruncie przyjaźni z Rosją czy Bolszewią wyglądają niezbyt obiecująco.-

W układzie sił europejskich blok drugi stworzyły Niemcy z grawitującemi dermaże państwami skandynawskiemi,którym zależy na szachowaniu Francji lub Polski.

Jeden z czynniejszych polityków litewskich p.Purvckis dość stały mimo zmian ministerjalnych dyrektor departamentu M.S.Z. lekarstwo na najważniejszą,zdaniem jego,bolączkę Litwy, sprawę wileńską,widzi w przyjaźni litewsko-bolszewickiej,litewsko-niemieckiej,lub narodowej litewsko.białoruskiej i litewsko ukraińskiej,a to dlatego,że wszystkie te czynniki - to wrogowie Polski.Jeżeli przeszłość stosunków rosyjsko-litewskich i teraźniejszość stosunków bolszewicko-litewskich zdaje się naigrywać ze wschodnich koncepcyj p.Purvckisa,to koncepcje polityczne zachodnie wprost urągają całej historji Litwy.-

W widłach dolnego Niemna i dolnej Wisły siedziało potężne plemię litewskie - prusaków prusaków.W granicach wiedzy historycznej siedzieli tam wiecznie,bo w historji niema śladów,kto tam siedział przed nimi.Siedzieli tak długo,aż na gruzach potężnego rzymskiej we wschodnio-środkowej Europie urosła w siłę nawała germańska.Lechici,pomorzanie,prusacy,łużyczanie,żmudzini i litwini mieli dużo porachunków,które wywoływały zaciekłe walki i najazdy.Niejeden starszyna pruski,pomorski,lub litewski pałał taką nienawiścią do sąsiedniego plemienia,jak p.Purvckis do Polski i za alfę i omegę polityki swej uważał odebranie grodu lub zamku od sąsiada.Nie jeden dla zwalczenia wroga pobratymca sprzymierzał się z Niemcami,którzy bądź czołową drogą przez bastjony słowiańskie,bądź morzem przedzierali się aż hen za Niemen.Niemcy byli wrogami każdego z plemion słowiańskich i litewskich,a że plemiona te często gęsto kłóciły się z sobą więc zasada: wrogowie moich wrogów są moimi przyjaciółmi' pchała w objęcia Niemców coraz to inne plemię skłócone.Miecz i siekiera niemiecka

pracowały gruntownie,ale zaślepionych do rozumu nie przywiodły, tylko ich wyniszczyły zupełnie.Północno-zachodni słowianie i prusacy istnieć przestali,a tępiciele przyswoili sobie nawet nazwę wytępionych.Gdzieś na zachód od Tylży na dawnych wschodnich pruskich rubieżach ostały się suchotniczo wegetujące grupki Litwinów terroryzowanych przez niemieckich przybyszów.-

Epoki wielkich wojen,wielkich wstrząśnień i nawet masowe masakry tworzą bohaterów.-

Wiek czternasty dał Litwie plejadę genjalnych książąt: Gedymin,Olgierd,Kiejstut,Witold,Jagiełło,byli to ludzie,umiejący patrzeć ponad głowy wielu pokoleń.W epoce pławienia się Niemców we krwi litewskiej,gdy dnia nie było wolnego od napadów,gdy zdawało się,że lada dzień Żmudzini podzielą los wymordowanych prusaków,książęta litewscy przez opanowanie wschodu i czerpanie stamtąd zasobów bojowych utrzymali linję ujścia Niemna do czasu zespolenia potęgi swojej z potęgą polską również przez Niemców zagrożoną.Unikatem w historji narodów był fakt,że przy mnogiej ilości książąt prawie równoznacznych potęga państwa nie upadała a rosła.Dla wszystkich książąt polityka przeciwniemiecka była dl dla Litwy bezsprzeczną koniecznością.Mógł Witold uniesiony gniewem chwilowo łączyć się z krzyżakami,lecz zdrowy instynkt polityczny zmuszał go do szybkiego nawrotu.Bezsprzecznie Witold zamiast Jagiełły wolałby zawrzeć unję z Polską,ale ci,którzy twierdzą,że Witold był przeciwnikiem unji,zupełnie nie znają dziejów Litwy. Pomijając szereg innych dowodów,fakt przyjaźni Witolda ze Spytkiem Melsztyńskim,tym promotorem unji z ramienia panów małopolskich,dostatecznie charakteryzuje sympatje i poglądy Witolda.

Taki był stosunek Niemców do Litwy w dalej przeszłości. Ostatnio,podczas wielkiej wojny Niemcy jak cytrynę wycisnęli okupowaną Litwę,a gdy już byli zmuszeni wycofać się,pozostawili swoją walutę,przez dewaluację której skrzywdzili Litwę na kilkadziesiąt miljonów dolarów.Niemcom trzeba dziękować,że w Litwie nikt nie ma pieniędzy.Podsycając do niedawna stale litewskie pretensje do Polski,zarabiając na tranzycie polskich towarów do Litwy,Niemcy przy pomocy cełmdoprowadzonych do poziomu wojennego tamują rozwój litewskiego rolnictwa.Mówiąc o niemiecko-litewskiej przyjaźni,pominę sprawę Kłajpedy,odsyłając czytelnika do "Lietuvisa" urzędowej Elty i opini p.gubernatora Żałkauskasa.

Na terenie Ligi Narodów rozgrywała się walka zacięta między Niemcami i Polską.To jeden z etapów niemieckiej walki o zmianę granic.O zmianę zachodnich granic Niemcy jeszcze pokusić się nie mogą,więc - skoncentrowany atak na wschód i walka z Polską wszędzie,a więc i na terenie Ligi Narodów.Dla niedopuszczenia Polski do Rady Ligi Niemcy mobilizują swoich i przyjaciół i wrogów Polski.Nastrój znacznej większości członków Ligi jest taki,że wypowiedzenie się przeciw Polsce jest uważane za równoczesne z wypowiedzeniem się za Niemcami,więc sympatji nie budzi,To zmusza Skandynawję do strojenia swej opozycji w szaty jedwabne,a nawet Niemcy robią minę potulną,tylko Litwa rąbie prosto z mostu. Dla Rzeszy Niemieckiej ten głos był atutem,ale co Litwa mogła na tem zyskać?W sprawie wileńskiej,która miała być powodem tego wystąpienia Litwa nie może liczyć na własne siły i nie może więc być obojętną na sympatje świata. A może wdzięczność niemiecka więcej warta od sympatji Ligi? Zobaczymy.-

Jest taki hrabia Koudenhove-Kalegrim,maskujący swój patrjotyzm niemiecki patrjotyzmem paneuropejskim.hrabia,potężny poparciem czynników,tworzących różne ligi praw człowieka i wszystko to,co przez mamidła powszechnej miłości prowadzi do...bolszewizmu.Dla szczęścia Europy hr.Kalergi proponuje,żeby Polska oddała Pomorze Niemcom,wchodzącą wzamian w unję z Litwą.Hr.Kargi jest idealistą,więc i projekt w szatach idealizmu.Ale ściągnąwszy te szatki widzimy,że Polska daje Pomorze,więc musi coś dostąć,no co?...Litwę,a Litwa nic nie daje,więc ją o zdanie nikt nie pyta.Jeżeliby Litwa chciała unji z Polską,to mogłaby ją zawrzeć na drodze bezpośrednich rokowań z Warszawą,ale unja wzamian za Pomorze,to zwykła inkorporacja.Drastyczność kawału tego uwypukla się jeszcze więcej,gdy się zważy,że minister Zaleski, "urzędowy" wróg Litwy,poucza,że o Litwie bez Litwy mówić nie można,a prasa niemiecka przyznaje,że Koudenhove Calergi,to tylko

pracowały gruntownie, ale najślepiąnych do rozumu nie przywiodły, tylko ich umiejscowiły mocniej. [illegible] i przy [illegible] przegadali, a tępienia pozwolili wobec nawet narra wytępionych. [illegible] na zachód od Tylży na dawnych wschodnich [illegible] kich rubieżach ostały się [illegible] nów terroryzowanych przez niemieckich przybyszów.-

[illegible] epoki wielkich wojen, wielkich wstrząśnień i [illegible] we naszym tworze bohaterów.-

[illegible] dał Litwie [illegible] genialnych [illegible] Gedymin, Olgierd, Kiejstut, Witold, Jagiełło, byli to ludzie, umiejący patrzeć ponad głowy wielu pokoleń. [illegible] się Niemców w krwi litewskiej [illegible] nie było wolnego od napadów, [illegible] wało się, że [illegible] ków, [illegible] litewscy przez opanowanie wschodu i czerpanie [illegible] tąd zasobów bojowych utrzymali linię nad Niemnem do czasu zaw- olenia potęgi swojej z potęgą polską [illegible] przez Niemców za- grożoną. Unikatem w historii narodów był fakt, że przy [illegible] [illegible] każdej próbie równorzędnych potęg [illegible]. Dla [illegible] była dl dla Litwy bezprzeczną koniecznością. Gdy Witold [illegible] [illegible] z Krzyżakami [illegible] do [illegible] zwrotu. [illegible] Witold [illegible] zawrzeć unię z Polską, ale ci, którzy [illegible] Witold był przeciwnikiem unii, zupełnie nie znali dziejów Litwy. Pomijając szereg innych dowodów, fakt przyznania Witoldowi [illegible] [illegible] unii z [illegible] Witolda.

Taki był stosunek Niemców do Litwy w dalszej przeszłości. Ostatnio, podczas wielkiej wojny Niemcy [illegible] wcielili [illegible] ponownie Litwę, a gdy już byli zmuszeni [illegible], pozostawili swą [illegible] [illegible] Litwę na kilka- dziesiąt milionów dolarów. Niemcom [illegible] dziękować, że [illegible] Litwa [illegible]. Podsycając do niedawna [illegible] do Polski, [illegible] polskich towarów do Li- twy, Niemcy przy pomocy [illegible] rozwój litewskiego rolnictwa, mówiąc o niemiecko-litewskiej przyjaźni, pomimo sprawy Kłajpedy, [illegible] Litwy i [illegible] Zaikauskasa.

Na terenie Ligi Narodów rozgrywała się walka [illegible] między Niemcami i Polską. [illegible] niemieckiej walki o zmianę granic. [illegible] Niemcy [illegible] się nie może, więc [illegible] na wschód i wojna z Pol ską [illegible] Ligi Narodów. [illegible] Polski [illegible] Niemcy mobilizują swoich i [illegible] wrogów Polski. [illegible] członków Ligi [illegible] ki, że wypowiedzenie się przeciw Polsce jest uważane za równoważ- ne z wypowiedzeniem się za Niemcami, więc sympatii nie budzi. [illegible] Skandynawia [illegible] nawet Niemcy [illegible], tylko Litwa [illegible]. Dla Rzeszy Niemieckiej [illegible] co Litwie [illegible] na ten [illegible], która nie [illegible] Litwa nie może liczyć na własne siły i nie [illegible] być zdolna na sympatie świata. A może [illegible] więcej wart od sympatii Ligi? Zobaczymy.-

Jest taki [illegible] Kondominium-Kalendarz [illegible] [illegible] różnych praw człowieka i [illegible] prowadzi do [illegible]. Dla [illegible] proponuje, żeby Polska oddała Pomorze Niemcom, [illegible] unię z Litwą. [illegible] idealista więc i [illegible] idealizmu. Ale [illegible] że Polska [illegible] Pomorze, więc musi [illegible], no co?... Litwa Litwa nie da, więc [illegible] nie byłoby, jeżeli by Litwa [illegible] unii z Polską, to [illegible] [illegible] z Rzeszą, nie unia [illegible] za Pomorze, to [illegible]. [illegible] wypukła się [illegible], że minister Zaleski [illegible] wrogi Litwy, [illegible] że [illegible] bez Litwy [illegible] [illegible]

---

firmant,kryjący rzeczywistego wnioskodawcę...Stresemana.A gdy Polska projekt Stresemana odrzuca,prasa niemiecka już bez ogródek namołuje do rozbioru Litwy.Obecny rząd o wyraźnie nacjonalistycznym zabarwieniu mimo,że zachował firmę Stresemana w polityce zagranicznej,nie ma już jego cierpliwości i sprawę zmiany granic chce jaknajszybciej przeforsować.Z jednej strony grozi Polsce dalsza wojna celna,z drugiej trzyma za przynętę projekt Koudenhove - Stresemana.Rozsądek nie powinien pozwolić politykom litewskim budować przyszłości państwa na niemieckiej przyjaźni.

Rachuby na pomoc białoruską, lub ukraińską też są mało realne raz dlatego,że Białorusini sami aspirują do Wilna,po drugie,że jako plemiona bezpaństwowe siłami realnemi nie dysponują,a państwowo-twórczych zdolności zdaje się przejawić nie potrafią.W epoce najbujniejszego rozrostu życia państwowego Litwa złączyła się z Polską.Domorośli politycy winią za to Jagiełłę.Litwa ówczesna była związkiem księstw,zcementowanych władzą wielkiego księcia.Stanowić coś wbrew zgodnej woli książąt nie mógłby najbardziej nawet autokrytyczny wielki książę.Więc kto z nas chce winić Jagiełłę,niech oskarża całą plejadę Gedyminczyków. Zresztą z tem oskarżeniem byłoby tak,że oskarżeni pokazaliby w perspektywie dziejów potęgę Litwy i mnogie blizny wojenne na swych ciałach,a oskarżyciele swój dorobek pieniężny z lat ostatnich,mnogie tomy dzieł rosyjskich,niemieckich i szczupły zapas własnych druków.Wśród zagmatwań polityki europejskiej i naszych wewnętrznych trudności gospodarczych sprawa nawiązania stosunków ekonomicznych i politycznych z Polską staje się coraz aktualniejsza.Nie powtarzając argumentów wypowiedzianych na ten temat przez pos.Kairysa w Sejmie,zaznaczę tylko,że sytuacja Litwy w trójkącie niemałżeńskim:Polska-Niemcy-Bolszewja,znakomicieby się poprawiła,gdyby elastyczność polityki litewskiej zmusiła każde z tych państw do zapobiegania o jej względy.A gdy chodzi o kamień węgielny polityki litewskiej , Wilno,to zbliżymy się do niego przez dobrobyt,ład i znaczenie międzynarodowe,a nie bojkotowanie Polski i dawanie powodu gazetom niemieckim do żądania rozbioru Litwy.Dla wielu u nas sprawa Wilna jest dogodnym pretekstem dla odgrodzenia się od straszaka polskiego.Straszaka tego boją się głównie ci,co nie dorośli do zrozumienia znaczenia Litwy - państwa.Dla nich państwo to tylko narzędzie dla wzmocnienia narodu litewskiego.Nie mając dowodów majoryzowania Litwinów przez Polaków we wspólnym życiu państwowem,oskarżają Polaków o przymusową polonizację Litwinów.-Bezstronnego badacza uderzy fakt,że nigdzie obszar etnograficzny litewski,z wyjątkiem wąskiego odcinka na wschód od Suwałk,nie styka się z obszarem etnograficznym czysto polskim.Często zresztą bardzo patrjotycznie polsko nastrojona katolicka ludność powiatów Augustowskiego,Trockiego,Lidzkiego, Wileńskiego i Święciańskiego mówi w domu ruskiemi gwarami,a ludność prawosławna zawsze.Proces wynarodowienia tamtejszej ludności litewskiej postępuje tylko w kierunku rutenizacji.Polonizacja następuje,jako proces wtórny po paropoleniowej rutenizacji,znaczenie więc polskiej siły asymilacyjnej wyszłoby na korzyść wyłącznie plemion ruskich.Polonizacja kneziów i bojarów litewskich szła tą samą drogą.Ale nie to stworzyło gros sił polskich w Litwie.Powstały one przez przymusowe sprowadzanie jeńców wojennych. Metody te odżyją i narodowcy litewscy nie powinni się bać dalszego wzrostu elementu polskiego.-

Podług dr.Basanawicziusa /patrz przedmowę do albumu krzyżów litewskich/ ludność litewska i najbliżsi jej krewniacy prusacy i getwinowi,siedzieli od Wisły po Psków i Smoleńsk.Z terenów tych zostali usunięci siłą miecza i asymilacji przez Niemców i plemiona ruskie.To wymownie wskazuje skąd największe niebezpieczeństwa narodowe grożą Litwinom.Tracąc olbrzymie połacie kraju na korzyść Niemców i plemion ruskich,Litwini nikogo z tych przybyszów nie potrafili zlitwinizować.-

"Memeler Dampfboot" o polityce zagranicznej Litwy.-

"Memeler Dampfboot" N.31 z 9/II.r.b. Artykuł p.t.:"Polityka Litwy" Streszczenie:

W odrodzonej Litwie zmieniają gabinety ministrów dość często.Nie byłoby w tem nic dziwnego,gdyby przytem nie zmieniał się również kurs polityki.Wychodzi na to,że każdy litewski mąż stanu ma własne swe koncepcje,których bynajmniej nie czuje się w obowiązku dostosować,do wytycznej,wskazanej dla całego państwa a zwłaszcza do polityki swego poprzednika.Stąd ta chroniczna chwiejność polityki litewskiej.Litewska racja stanu nie umie poprostu sobie wytknąć racjonalnego,leżącego w interesach państwa celu i stale błąka się po rozdrożach.Szczególnie szkodliwe to jest w zakresie polityki zagranicznej.Głośno się mówi i pisze o tem,że celem,do którego zagraniczna polityka litewska cały czas zmierza jest osiągnięcie granic,zakreślonych traktatem litewsko.sowieckim z 12 lipca 1920 r. w moskwie.Granice te obejmują nietylko dzisiejszą Litwę Kowieńską,lecz także Suwalszczyznę,całą Wileńszczyznę i znaczną część Grodzieńszczyzny,z Wilnem oczywiście, a nawet Grodnem.Tak pojęta Litwa liczyłaby mniejwięcej 4 mili.ludności.To ma być celem dyplomacji litewskie Zwłaszcza wciąż w prasie litewskiej powraca motyw odzyskania Wilna,jako zadania związane nietylko z polityką zagraniczną,lecz wprost z honorem narodu litewskiego.Niepodobna atoli niedostrzec braku konsekwencji w tych - słusznych zresztą - dążeniach litewskich.Z jednej strony bowiem głośno się mówi i pisze,że z Polską Litwini żadnych stosunków mieć nie mogą,zanim nie zostanie im zwrócone Wilno, z drugiej za - Kopenhaga,Lugano,pobyt Nowaczyńskiego w Kownie, wizyta socjalisty z sejmu polskiego,ciągłe pogłoski o tajnych układach polsko-litewskich,o wizycie ks-Radziwiłła w Kownie o rewizycie paru osób z litewskieh sfer rządowych w Warszawie - wszystko to świadczy,że albo prasa i rząd litewski nie jest szczery w swej głośno manifestowanej polonofobji,albo też nie zdaje sobie sprawy z całego szeregu własnych,rażących niekonsekwencyj.Nal żałoby raczej przypuścić alternatywę pierwszą.Rząd litewski manifestuje swą urazę do Polski jedynie zapewne dla podtrzymania własnego prestigeu wśród tumanionej antypolskiemi hasłami od lat kilku ludności.Z drugiej zaś strony rozumiejąc niechybnie całą groteskowość dość tragicznego zresztą w swych gospodarczych skutkach dla Litwy stanu pseudo-wojny z Polską,bada grunt i puszcza od czasu do czasu próbne baloniki w kierunku porozumienia przynajmniej gospodarczego z Warszawą-Koncepcja porozumienia gospodarczego z jednoczesnem pozostawieniem otwartej kwestji politycznej /konflikt o Wilno/ zdaje się mieć licznych,acz ukrytych zwolenników wśród poważnych rządowych sfer litewskich.Zapewne szerokie masy ludności włościańskiej na Litwie,zmęczone tyloletnią demagogją,agitacją,ciężkim stanem gospodarczym,wyborami,podatkami i t.p. również nie miałyby nic przeciwko otwarciu granicy z Polską,co jednocześnie otwarłoby rynki zbytu dla produktów rolniczych litewskich, pozwoliłoby na spław drzewa do Kłajpedy, jednem słowem odciążyłoby kraj ekonomicznie.W stanowczej natomiast opozycji przeciwko stosunkom z Polską są na Litwie sfery wojskowe, zwłaszcza młodsze,następnie szaulisi oraz pewien odłam rozpolitykowanych krzykaczy.-

Tak,czy inaczej,powinnaby atoli raz wreszcie dyplomacja litewska zerwać z chwiejnością i niezdecydowaniem.Podobnież w stosunku do państw innych.Polityka Litwy jest niewyraźna.Z Niemcami stosunki ochłodły z powodu niemieckiego zakazu importu mięsa,co rząd litewski uważa za rodzaj bojkotu gospodarczego.Pozatem główną kwestją sporną jest Kłajpeda.Rząd litewski nie przestrzega konwencji, chyba pod naciskiem okoliczności i prowadzi jawną nagankę faktyczną i prasową przeciwko Kłajpedzianom, którzy będąc przesiąknięci kulturą niemiecką i nie widząc ze strony Litwy zrozumienia ich interesów siłą rzeczy zwracają się ku Niemcom.Te ostatnie zaś,rzecz prosta,nie mogą nie solidaryzować z oderwanem od ziem niemieckich miastem.Stąd wzajemne tarcia niemiecko-litewskie.-

"M e m e l e r   D a m p f b o o t"   o   p o l i t y c e   z a g r a n i c z n e j   L i t w y .-

"Memeler Dampfboot" Nr.51 z 5/XII.r.b. Artykuł p.t.:"Polityka Litwy" /streszczenie/.

W odrodzonej Litwie zmieniały gabinety ministrów dość często.Nie bywało w tem nic dziwnego,gdyby przytem nie zmieniał się również kurs polityki.Wychodzi na to,że każdy litewski mąż stanu ma własne swe koncepcje,których bynajmniej nie czuje się w obowiązku dostosować do wytycznej,wskazanej dla całego narodu a zwłaszcza do polityki swego poprzednika.Stąd też chwiejność polityki litewskiej.Litewska racja stanu nie potrafi [illegible] sobie wytknąć racjonalnego,leżącego w interesach państwa celu i stale błąka się po rozdrożach.Szczególnie szkodliwe to jest w zakresie polityki zagranicznej.Głośno się mówi i pisze o tem,że celem,do którego zagraniczna polityka litewska przez cały czas zmierza jest osiągnięcie granic,zakreślonych traktatem litewsko-sowieckim z 12 lipca 1920 r. W myśl traktatu obejmuje nietylko dzisiejszą Litwę Kowieńską,lecz także Suwalszczyznę,całą Wileńszczyznę i znaczną część Grodzieńszczyzny,z samem Wilnem,a nawet Grodnem.Tak pojęta Litwa liczyłaby z górą 4 mil.ludności.To ma być celem dyplomacji litewskiej [illegible] wciąż w prasie litewskiej powraca motyw odzyskania Wilna,jako zadania związanego nietylko z polityką zagraniczną,lecz wprost z honorem narodu litewskiego.Niezadowolenie [illegible] braku konsekwencji w tych [illegible] - [illegible] kich. Z jednej strony bowiem głośno się mówi i pisze,że z Polską [illegible] żadnych stosunków mieć nie można,zanim nie zostanie im zwrócone Wilno, z drugiej za - [illegible] w Kownie, wizyta socjalisty z [illegible] polskiego,ciągłe pogłoski o tajnych układach polsko-litewskich,o wizycie [illegible] w Kownie o rewizycie paru osób z litewskich sfer rządowych [illegible] - wszystko to świadczy,że albo prasa i rząd litewski nie jest szczery w swej głośno manifestowanej polonofobji,albo też nie zdaje sobie sprawy z całego [illegible] niekonsekwencji. [illegible] zaś rząd litewski manifestuje swą [illegible] do Polski [illegible] dla podtrzymania własnego prestiżu wśród tumanionej [illegible] polskiemi [illegible] od lat kilku ludności. Z drugiej zaś strony [illegible] zmienia niezłomnie cała groteskowość dość [illegible] swych gospodarczych skutkach dla Litwy stanu pseudo-wojny z Polską,bada grunt i puszcza od czasu do czasu próbne balony w kierunku porozumienia przynajmniej gospodarczego z [illegible] części porozumienia gospodarczego z jednoczesnem pozostawieniem otwartej kwestji politycznej /konflikt o Wilno/ zdaje się mieć [illegible] ukrytych zwolenników wśród poważnych rządowych sfer litewskich.Zapewne szerokie masy ludności wiedziałyby na Litwie,zgnębione bylejakim [illegible] gospodarczym,wyborami,podatkami i t.p. również nie miałyby nic przeciwko otwarciu granicy z Polską,co jednocześnie otworzyłoby rynki zbytu dla produktów rolniczych litewskich, pozwoliłoby spław drzewa do Kłajpedy; [illegible] słowem [illegible] nomicznie. [illegible] natomiast [illegible] przeciwko stosunkom z Polską,[illegible] na Łotwie [illegible] wojskowe [illegible] młodzież [illegible] oraz [illegible] rozpolitykowanych [illegible].

Tak,czy inaczej [illegible] stali raz przeciw [illegible] ości litewskiej [illegible] z [illegible] stosunku do państw innych.Polityka Litwy [illegible] mami [illegible] w powodu nie [illegible] sa,co rząd litewski [illegible] rodzaj [illegible] tem [illegible] sporna jest Kłajpeda [illegible] litewski nie [illegible] jawną niechęć faktyczną i prasową przeciwko Kłajpedzianom,

[illegible] Litwy zrozumienia ich interesów [illegible] widząc że [illegible] Niemcami.Te ostatnie zaś [illegible] prasa,nie [illegible] solidarności niemiecko-litewskiej.-

---

Z Sowietami zawarł,jak wiadomo, b.rząd p.Slężewicziusa,pakt gwarancyjny,wszelako twórcy przewrotu grudniowego zrazili ogromnie rząd ZSSR z racji represyj antykomunistycznych.A więc i z Sowietami nie łączą dziś Litwę stosunki przyjazne.-

Pozostaje Łotwy.Na pozór dwa bratnie narody,których wspólnotę interesów tak często w prasie kowieńskiej i ryskiej się podnosi,winny prowadzić względem siebie politykę par excellence przyjazną.Tymczasem,aczkolwiek tarć wyraźnych niema- jednak istnieje sporo wzajemnej niechęci,zaś rzekoma wspólnota interesów w polityce zagranicznej jest raczej fikcją.Litwini zarzucają Łotwie zbytnie polonofilstwo,a nawet wyraźnie posądzają Łotwę o słuchanie dyrektyw z Warszawy,natomiast Łotysze żywią do Litwy niechęć z racji jej "romantycznego" stanowiska w sprawie wileńskiej,co odbija się również szkodliwie na łotewskim porcie libawskim,z racji zamknięcia linji kolejowej Libawa-Romny.Dość przypomnieć w tej sprawie artykuły "Rigas Zinas",które wywołały takie oburzenie na Litwie,a które wcale nie były jakąś odosobnioną na Łotwie koncepcją.-

Z żadnem więc z państw sąsiednich nie łączą Litwę stosunki przyjazne.Nie zdołała sobie dyplomacja litewska wyrobić też przyjaciół wśród Ligi Narodów.Europa Zachodnia skłonna jest raczej uważać Litwę za czynnik,utrudniający pacyfikację Europy Wschodniej.W związku z tą opinją stoją też niewątpliwie głosy prasy zagranicznej o planach wymiany Litwy na korytarz gdański,co za jednym zamachem usunęłoby kość niezgody pomiędzy Niemcami a Polską,dałoby Polsce dostęp do morza /Kłajpeda/ i położyłoby kres anormalnej sytuacji obecnej pomiędzy Litwą a Polską.Trudno narazie przesądzać,czy koncepcja powyższa ma poważne widoki realizacji,atoli sam fakt kilkakrotnego poruszenia jej w prasie zachodniej nie świadczy pochlebnie o sukcesach litewskiej myśli politycznej zagranicą.-

Reasumując to wszystko dojść należy do wniosku,że Litwa dzięki swej chwiejnej od samego początku polityce, dzięki brakowi jasno wytkniętego celu zraziła do siebie wszystkie państwa budząc powszechną wątpliwość w swą polityczną dojrzałość i w możność samodzielnej egzystencji.Dziś Litwa jest izolowana i staje się objektem międzynarodowej polityki,nie zaś jej subjektem. Da się to o Litwie powiedzieć zwłaszcza dziś,kiedy rząd litewski,jakby dla zadokumentowania swej niezdecydowanej i chwiejnej polityki - milczy,ociąga się ze zwołaniem sejmu i z wygłoszeniem programu.Stanowisko takie jest dla kraju najgorsze,gdyż potwierdza wszelkie domysły i daje asumpt do mniemania,iż Litwa w istocie nie jest zdolną do życia niezawisłego.-

"L i e t u v o s Ż i n i o s" o k o n j u n k t u r a c h p o l i t y c z n y c h n a d B a ł t y k i e m.-

"Lietuvos Żinios" N.29 z 5/II.r.b. Artykuł p.t."Państwa nadbałtyckie przestają stać na rozdrożu".Streszczenie:

Geograficzne,polityczne i ekonomiczne warunki państw nadbałtyckich /Litwa,Łotwa i Estonja/ wymagałyby ścisłej łączności i współpracy. Jednakże dziś tak nie jest.Odrodzone państewka nadbałtyckie nader rzadko swe kroki uzgadniają.Państewka te są dziś igraszką w obcych rękach.Obce mocarstwa rządzą się nad Bałtykiem zasadą "divide et impera".-

Łotwa i Estonja po dziś dzień są w orbicie wpływów polskich.Dzięki intrygom Warszawy też,nie doszło jeszcze do podpisania przez państewka nadbałtyckie paktów gwarancyjnych z Rosją.- Unja celna,jaką obecnie w Rydze Łotwa i Estonja podpisują pozwala się spodziewać,iż nareszcie państewka te zejdą z rozdroża na drogę wzajemnej współpracy.-

[62]

"Lietuvos Žinios" o wrzeniu nad Bałtykiem.-

'Lietuvos Žinios' N.30 z 7/II.r.b. Artykuł p.t.:"Bałkanizacja
cja państw nadbałtyckich".Streszczenie:

Powstające na gruzach carskiej Rosji niepodległe pań-
stewka nadbałtyckie budziły wielki pesymizm wśród polityków za-
chodnio-europejskich.Ci ostatni przepowiadali rychły upadek no-
wych,drobnych tworów politycznych nad Bałtykiem,które wyłaniały
się samorzutnie bez żadnych tradycyj państwowych,bez wykwalifiko
wanego aparatu administracyjnego,armii i pieniędzy.Zachodnia
Europa wróżyła,że odtąd tereny nadbałtyckie staną się widownią
sporów,zatargów,zamieszek i zabiegów mocarstw ościennych.Jednem
słowem w nowopowstałych państewkach widziano drugi kocioł bałkań
ski.Obawa tych drugich Bałkanów utrudniała - jak wiadomo - państ
wom zachodnim przyznanie państewek nadbałtyckich de iure oraz
ekonomiczne ich poparcie.Obawy i wróżby polityków zachodu okaza-
ły się narazie płonne.Państewka nadbałtyckie własnemi siłami st-
worzyły u siebie ustrój demokratyczny,zwołały parlamenty i za
pewniły drogę normalnej ewolucji życia państwowego.Jednakże z
biegiem czasu wyszły na jaw pewne niepokojące szczegóły.Miano-
wicie niektóre warstwy społeczne młodocianych państw okazały się
zarażone toksynami carskiej,zgniłej Rosji i - pod płaszczykiem
konserwatyzmu - tamować zaczęły uświadomienie narodowe i pchać
kraje nadbałtyckie na drogę poglądów średniowiecznych.Były to
partje klerykalne,kołtuńskie.Nie dogadzał im współczesny,parla-
mentarny ustrój.Zaczęły się knowania i wroga agitacja.Forsować
zaczęto per fas et nefas idee monarchistyczne,przestarzałe.Zacz
to wielbić czasy Rasputinów,chunty hiszpańskiej i kondotjerów.
Zaczęła się jednem słowem bałkanizacja nad Bałtykiem.
Robota ta zaczęła ostatnio wydawać swe zgubne dla mło-
dej państwowości ~~małkkik~~ krajów nadbałtyckich owoce.Zjawili się
niepowołani dyktatorowie,którzy drogą przewrotów à la Mussolini
dojść chcieli do władzy.Po przewrocie faszystowskim na Litwie,
dochodzą ostatnio wieści o wykryciu spisku monarchistycznego na
Łotwie.Narazie areszty spisek ten udaremniły.Zapewne jednak nie
nadługo.Przepowiednia o drugich Bałkanach zaczyna się ziszczać.

"Lietuvos Žinios" o stosunkach Litwy z Watykanem.-

"Lietuvos Žinios" N.16. Artykuł p.t.:"Litwa a Watykan".

Streszczenie:

Watykan,jak wiadomo - całym szeregiem aktów podeptał
prawa narodu litewskiego na rzecz Polski.Zwłaszcza bolesnym
ciosem dla Litwy był konkordat z Polską z 10/II.25 r.Smutne je-
go dla Litwinów skutki są dziś aż nadto widoczne:biskupa-Litwi-
na z Wilna wypędzono,na miejsce jego dostał się zaciekły Polak.
księży litewskich w Wileńszczyźnie się prześladuje również jak
litewski język i t.d.Nic też dziwnego,że taka macoszą w stosunku
do Litwy polityka Watykanu wywołał odruch protestu wśród najpo-
łuszniejszych katolików-Litwinów.Z tego też względu b.rząd lite
ski nie uważał za możliwe podjęcie inicjatywy nawiązania dyplo-
matycznych stosunków z Watykanem,zerwanych - jak wiadomo - od
chwili podpisania konkordatu z Polską.Inicjatywa w tym kierunku
wyjść winna ze strony Watykanu,drogą częściowego przynajmniej na
prawienia doznanych przez Litwę krzywd.Nieznany ogółowi litew
skiemu bliżej jest sposób powzięcia przez obecny rząd lit.uchwa
ły w sprawie wznowienia stosunków z Watykanem,o jakiem pisze
urzędowa "Lietuva".Znając poglądy tautininków na stosunki z Wa
tykanem możnaby sądzić,iż rząd p.Woldemarasa ułożył się już ze
Stolicą Piotrową co do konkordatu.Brak jest jednak jakiegokolwiek
a tembardziej urzędowego potwierdzenia tego domysłu.Przeżywany
obecnie przez Litwę okres wcale się nie nadaje do zawierania kon
kordatu.Nagłe wznowienie stosunków z Watykanem,jakie obecnie
rząd p.Woldemarasa przeprowadził,znaczyłoby nowy sukces klery-
kalizmu na Litwie.-

P o g r z e b B a s a n o w i c z a . - D e l e g a c j a l i t e w s k a w W i l n i e . - G ł o s y p r a s y . -

W kronice podajemy życiorys ś.p.Jana Basanowicza i uroczystości żałobne w Kownie.Ze względu na to,że pogrzeb odbył się w Wilnie i że na pogrzeb ten udała się delegacja litewska,a w związku z tem prasa zarówno polska,jak i litewska zajęły stanowisko polityczne,podajemy w dziale polityki zagranicznej przebieg pogrzebu oraz uroczystości żałobnych w Wilnie,a także wyjątki z artykułów prasy, dotyczących przyjazdu kowieńskich działaczy do Wilna.-

Zezwolenie na przyjazd delegacji litewskiej.-

Przedstawiciele litewskiego społeczeństwa w Wilnie udali się dnia 19 lutego r.b.do Urzędu Wojewódzkiego z prośbą o zezwolenie na przyjazd jedynastu delegatów z Kowna.W liście przedstawionej przez przedstawicieli społeczeństwa figurowało nazwisko ks.biskupa Kuchtym,wydalonego za czasów Litwy Środkowej przez Tymczasową Komisję Rządzącą pod zarzutem uprawiania szpiegostwa.Władze wojewódzkie zezwoliły na przyjazd wszystkich za wyjątkiem ks.biskupa Kuchty.Nazajutrz dn.19 lutego udała sie do Województwa Wileńskiego delegacja społeczeństwa litewskiego powtórnie i przedstawiła nową listę 20-tu osób.Władze wojewódzkie z listy tej ~~zz~~ zaaprobowały tych wszystkich,których podane były imiona,a po ponownem zwróceniu się delegacji po uwzględnieniu poglądów na przyjazd ks.bisk.Kuchty z Prokuraturą,p.Wojewoda dnia 19/II.r.b. zawiadomił wszystkie posterunki graniczne,że zezwolony jest wjazd na terytorjum Polski 30-tu Litwinom,nie wyłączając ks.bisk.Kuchty oraz tych wszystkich,którzyby się w tej sprawie do posterunków granicznych udali.Pozatem konsul polski w Dyneburgu otrzymał z Ministerstwa Spraw Zagranicznych analogiczne zarządzenie jeszcze dnia 18/II.-

Skład delegacji litewskiej,która przybyła na pogrzeb był następujący:

Michał Biržyszka - rektor uniwersytetu kowieńskiego,Dr Jokantas - b.minister oświaty,inż.Stefan Kairys - poseł na sejm b.wicemarszałek,Jan Wilejszys - burmistrz m.Kowna,prof.Zygmunt Żemajtis - dziekan wydziału matematycznego,prof.Tamoszajtis - ks.prof.Tumas,Turauskas,poseł na sejm,prof.Janułajtis, p.Czybu[illegible] przedstawiciel młodzieży uniwersyteckiej,artyści opery Grigajtisowa i p.Sodejko oraz krewna zmarłego - p.Szarejkowa-Basanowiczówna.

Dnia 21 lutego delegacja przekroczyła granicę litewsko-polską,na trakcie Kowno-Wilno w pobliżu polskiej stacji kolejowej Zawiasy,skąd wagonem I-szej klasy,przyczepionym w Landwarowie do pociągu warszawskiego,przybyli w niedzielę o godz.18 do Wilna wioząc ze sobą wieńce i pewną ilość wstęg o barwach litewskich do wieńców zakupionych w Wilnie.Wstęgi te nadesłano z Kowna samolotem,który wylądował koło pogranicznej stacji litewskiej Jewje w chwili przybycia tam z Kowna pociągu wiozącego delegację.-

Po przybyciu do Wilna delegacja kowieńska,spotkana na dworcu przez dr.Olsejkę i dr.Szłapelisa,udała się natychmiast do Polikliniki litewskiej,skąd nastąpiła uroczysta eksportacja zwłok ś.p.J.Basanowicza do Bazyliki katedralnej.Kondukt prowadził ks.prałat Wiskont.Na przedzie młodzież litewska niosła wieńce Towarzystwa Litewskiego we Włoszech,dwa wieńce Litwinów z Ameryki,od studentów uniwersytetu w Kownie i od poszczególnych wydziałów,w ogólnej ilości 63.Wyjątkowo pięknym był wieniec od Towarzystwa sztuk pięknych i od Państwowego Teatru w Kownie. Oprócz wieńców litewskich:dwa wieńce od białorusinów,jeden od wileńskiej demokracji polskiej i jeden od studentów "krajowców" z wstęgami o napisach:białoruskim,polskim i litewskim.Wzdłuż konduktu pogrzebowego młodzież i skauci litewscy nieśli płonące pochodnie.-

[illegible]

[illegible] do Wilna [illegible]

Zezwolenie na przyjazd [illegible] litewskich.-

Przedstawiciele litewskiego społeczeństwa w Wilnie udali się dnia 19 lutego r.b. do Urzędu Wojewódzkiego z prośbą o zezwolenie na przyjazd [illegible]

[illegible]

Dnia 21 lutego przed południem odprawił ks. Arcybiskup Jałbrzykowski żałobne nabożeństwo w katedrze wileńskiej, gdzie spoczywały od dnia poprzedniego na katafalku zwłoki ś.p. dr. Basanowicza. Z ambony przemówił w języku litewskim i polskim ks. Kraujalis, charakteryzując rolę ś.p. Basanowicza w życiu litewskim na polu kulturalno-oświatowem, działalność jego do roku 1905 na terenie Bułgarji i po roku 1905 na terenie byłego zaboru rosyjskiego. Po nabożeństwie ruszył kondukt z Bazyliki na cmentarz Rossę. W pogrzebie wzięło udział całe nieliczne społeczeństwo litewskie w Wilnie, gimnazja litewskie wileńskie i święciańskie i t.d.

Przemawiali nad grobem: dr. Olsejko, rektor uniwersytetu kowieńskiego M. Birżyszka, prezydent m. Kowna J. Wilejszys, sen. Krzyżanowski od demokracji polskiej, ks. A. Stankiewicz w języku białoruskim, Rywzin w jęz. żydowskim, "krajowiec" Ludwik Abramowicz, student uniwersytetu kowieńskiego Czyburas, skaut litewski Żyżmaras, b. minister oświaty dr. Jokantas, student U.S.B. Litwin - R..ackiewicz oraz ks. Tumas. Wszyscy podkreślali, iż naród litewski utracił męża wielkiej miary i patrjotę, zasłużonego około odrodzenia narodu litewskiego.

Przemówienie przedstawiciela demokracji polskiej było następujące:

"Wobec otwartej mogiły ś.p. Jana Basanowicza wyrażamy żal, że niema Go między nami, wyrażamy uczucie dumy, że urodziła Go ziemia nasza, składamy cześć jemu i Jego żywotowi. Czcimy Go za to, że ukochał naukę i niecił światło w duszach ziomków w czasach i warunkach ciężkich. Ale czcimy go więcej i goręcej razem z tłumami, które się tutaj zbiegły - za to, co stanowi istotę Jego ducha - za miłość, która dosięgła takich wyżyn, że wyparowały się, ulotniły i znikły wszelka złość i wszelka nienawiść. Żywimy pewność, że ten duch przeżyje Jego doczesny stan i będzie był między nami, synami jednej ziemi. Sit tibi terra levis"

Po przemówieniach jeden ze skautów podał komendę "Baczność" i pochylił nad mogiłą sztandar skautowski, poczem zaintonował hymn narodowy litewski, podjęty przez zebranych.-

Akademja.-

Tegoż dnia odbyła się uroczysta akademja ku czci ś.p. Jana Basanowicza. Akademję zagaił dr. Olsejko, poczem powołał do prezydjum rk. Michała Birżyszkę, prof. Z. Żemajtisa, prof. A. Janułajtisa, dr. Jokantasa, ks. prof. Tumasa i burmistrza Kowna Wilejszysa.- Piękny wiersz napisany w języku polskim odczytała p. Wejchert-Karukszitisowa.-

Przemawiali na akademji pp: ks. Tumas, Ludwik Abramowicz po polsku, p. Janułajtis i gen. Babiański, który wyraził nadzieję, że w przyszłości znikną dzisiejsze spory i zapanuje zgoda pomiędzy poróżnionemi narodami.-

Dr. Olsejko odczytał szereg nadesłanych depesz kondolencyjnych od Litwinów ze wszystkich stron świata. Od polskiego społeczeństwa przysłali kondolencyjne depesze: p. minister Witold Staniewicz, p. Marjan Świechowski i Związek Polaków Ziemi Kowieńskiej. Na podkreślenie zasługuje fakt, że kondolencja Zw. Polaków Ziemi Kowieńskiej została przyjęta oklaskami ze strony delegacji litewskiej z Kowna.-

Powszechne oklaski, zapoczątkowane również przez delegację kowieńską wywołało odczytanie depeszy kondolencyjnej od wojewody wileńskiego p. Władysława Raczkiewicza

Na część drugą koncertową złożyły się występy artystów opery kowieńskiej p. Sodejki i p. Grygajtisowej oraz chóru litewskiego. Po zakończeniu uroczystości zebrani na sali zaintonowali litewski hymn narodowy.-

Prasa polska wileńska o zgonie Basanowicza i w związku z przyjazdem delegacji kowieńskiej.-

"Kurjer Wileński" podał w N.41 w czarnych obwódkach dużą fotografję, a pod nią artykuł na interliniach, z którego przytaczamy wyjątki:

Radośnie trzepoczące trójkolorowe flagi narodowe w
dniu uroczystego obchodu dziewiątej rocznicy ~~ogłoszenia~~ ogłoszenia
niepodległości Litwy, nieoczekiwanie zamieniły zwiastuny śmierci
w ponure żałobne chorągwie. Umilkły tryumfalne fanfary, a powszech-
ną radość społeczeństwa litewskiego zamienił nieutulony smutek
i żal...

Umarł w prastarej stolicy Gedymina Ten, którego każdy
Litwin z czcią i dumą nazywa patrjarchą odrodzonego Narodu Litew
skiego....

S.p. Jan Basanowicz to najpiękniejsza, najszlachetniejs
sza postać wśród społeczeństwa litewskiego. Żaden cień, żadne po-
dejrzenie, nigdy nie padły na świetlaną i czcigodną postać Wiel-
kiego Wajdeloty litewskiego. Życie jego, to epopeja bojowania o
niepodległość narodu litewskiego. Od kolebki ukochał on wielką
ideę wolności i wytrwał w jej służbie aż do grobu...

Czy to pracując, jako lekarz w odległej Bułgarji, czy ma
rząc o odrodzeniu narodu litewskiego w Pradze Czeskiej - zawsze
pozostał on ten sam, bojownik o Prawdę i Wolność... Gorącą swą mi-
łość Ojczyzny zdołał on przelać na młode pokolenie Litwinów.

Jego "Auszra" stała się prawdziwą jutrzenką odrodze-
nia narodu litewskiego. Dziś odszedł, szczęśliwy, że ziściły się
marzenia Jego o Ojczyźnie Niepodległej. Gorący miłośnik Wilna spoc
nie w ziemi rodzinnej, obok tak bliskiego Mu duchem Syrokomli. I
podobnież imię Jego wiecznie żyć będzie w piosenkach ukochanego
ludu, w poszumie lasów i łanów ziemi litewskiej.

A pamięć Jego nie zaginie.-

Spij spokojnie wieszczu i niech Ci sosny rodzinne
swą pieśń do snu zanucą.-

Sit Tibi terra levis...

"Słowo" w N.41 podało również w czarnych obwódkach fotograf
ję Basanowicza /"Słowo" i "Kurjer Wileński" nie są pismami ~~n~~ ilustro-
wanemi/ i w artykule p.t."S.p.Dr.Jan Basanowicz" między innemi oświa
dczyło:

> Na wieść o śmierci Basanowicza wszystkie gazety kowień
> skie wyszły w żałobnych obwódkach. Starca kochały wszystkie part
> je. Był to największy autorytet wśród Litwinów. Czczony był przez
> wszystkie partje. Kirem pokryła się Republika Kowieńska. I my tak-
> że wychodzimy w żałobie. Zowią nas organem wygnańców z Kowieńsz-
> czyzny. Dumni jesteśmy z tego. Tak jest, jesteśmy organem tych
> właśnie, którym spowodowany ślepą, namiętną, i bezmyślną nienawiś-
> cią rząd kowieński odmawia praw do życia na rodzinnej ziemi.
> Jesteśmy świadkami, jak rząd kowieński wzorując się na metodach
> bolszewickich zgasił u nas pamięć prześladowań Murawjewa. Jak Mu-
> rawjew jest bezwzględny i niszczycielski. I nie wiemy nawet czy
> ten, kogą zowią "patryarchą narodu litewskiego" bolał nad tem,
> że na miedzach za Wilnem stoją żołnierze kowieńscy z wyostrzonem
> mi bagnetami, w naszą stronę zwróconemi. A oto rzucamy polską grud
> kę ziemi na jego trumnę, albowiem nie jesteśmy cudzoziemcami, ani
> w Kownie, ani na Żmudzi, i nic co jest litewskiego nie jest nam
> obojętne.-

"Dziennik Wileński" N.42 z dnia 23-go lutego artykuł St.Ko-
dzia p.t.:"Polska a Litwa". Wyjątki.-

> Wczoraj w polskiem Wilnie pogrzebano uroczyście zwłoki
> największego Litwina, twórcy odrodzenia narodowego litewskiego
> ś.p. dr. Jana Basanowicza. Pogrzeb odbył się okazale, manifestacyj-
> nie. Zarówno władze polskie, jak i ludność polska nietylko nie
> sprzeciwiły się w jakikolwiek sposób tej żałobnej uroczystości,
> która bądź co bądź była manifestacją, lecz przeciwnie, stosunek
> władz przyczynił się do uświetnienia uroczystości przez dopusz-
> czenie przyjazdu rodaków zmarłego ze stolicy Litwy - Kowna, zaś
> stosunek ludności polskiej nacechowany był głębokim pjetyzmem
> dla zmarłego wodza duchowego narodu litewskiego.-

Na terytorjum Polski po raz pierwszy od lat kilku przybyli p wybitni przedstawiciele społeczeństwa Litwy,ulicami miasta niesiono wieńce,ze wstęgami w kolorach narodowych litewskich,śpiewano hymn narodowy i państwowy litewski.Czy jest więc wojna? Czy Litwa jest dla Polski krajem nieprzyjacielskim.Stanowczo nie,nieprzyjaciół się nie wpuszcza do kraju,nieprzyjacielskie barwy narodowe zrywa się,a hymnu nieprzyjacielskiego się nie dopuszcza.Dopuszczenie tego wszystkiego daje zewnętrzny wyraz przyjaznych uczuć narodu i państwa polskiego do narodu i państwa litewskiego.-

Naród polski jest gotów do zgody,chodzi tylko o to, żaby ta sama gotowość była ze strony litewskiej.Nie widzimy innej możliwości porozumienia,jak nawiązanie normalnych stosunków sąsiedzkich przy wzajemnem poszanowaniu suwerenności i granic istniejących faktycznie i ustalonych przez Radę Ambasadorów w roku 1923.

Wszelkie inne kombinacje forsowane niekiedy przez t.zw demokratyczne koła polskie,wszelkie pomysły federacyjne,nie odpowiadają interesowi narodu polskiego.Za rzecz niepodlegającą dyskusji uważamy nienaruszalność granic państwa polskiego i jedn nolitość tego państwa.Polskie Wilno oprze się jaknajsilniej wsz lkim próbom przeprowadzenia jakiejkolwiek bądź odrębności naszego kraju od reszty Polski.Od tego założenia nie ustąpimy ani na jotę za żadną cenę.-

Cóż więc mamy robić,aby znieść ten niemożliwy stan, jaki istnieje pomiędzy Polską a Litwą? Przedewszystkiem ze strony Litwy oczekujemy wyrzeczenia się fikcji wojny z Polską.Jako konsekwencja tego musi nastąpić nawiązanie stosunków dyplomatycznych i konsularnych,a dalej wznowienie komunikacji,nawiązanie stosunków gospodarczych.-

Szczególnie w tem ostatniem są oba państwa zainteresowane,z tą tylko różnicą,że w całokształcie naszego życia gospodarczego,zamknięcie granicy litewskiej jest tylko przykrym szczegółem,natomiast dla Litwy jest kwestją rozwoju gospodarczego.-

W innym /43/ numerze "Dziennik Wileński" w artykule p.t.:"D

Dlaczego kapituła nasza nie była obecną na pogrzebie ś.p.Jana Basanowicza" przytacza następujące fakta:

Kiedy przed wojną ks.prałat Sawicki,celem konserwacji Katedry zmuszony był przedsięwziąć drobny zresztą remont w podziemiach tej świątyni,ś.p.Basanowicz wystąpił do władz rosyjskich ze skargą,że ks.Sawicki samowolnie otworzył grób W.Ks. Witolda,zrabował koronę,/której jak wiadomo Witold nigdy nie posiadał/ i wysłał k ją do Krakowa.Kiedy Wilejszys urządził w swym domu na Antokolu,wystawę obrazów artystów litewskich i zaprosił na otwarcie J.E.biskupa Roppa,Basanowicz nie zawahał się wystąpić z ostrym i brutalnym protestem przeciwko obecności biskupa.

Następnie "Dziennik Wileński" przytacza dwa listy Basanowicza.Listy te mają takie wyjątki:

Jeden pisany dn.2/X.1907 r.- do dyrektora departamentu wyznań obcych Władimirowa:

Wielce Szanowny Wsiewołodzie Bazylewiczu.-

Z powodu usunięcia ze stanowiska bisk.Roppa przynoszę panu w imieniu licznych Litwinów najszczerszą wdzięczność . Środek radykalny,który zastosowano do niego - widzialnej głowy naszych polonizatorów - podziała trzeźwiąco na całą polską demokrację narodową.Jednak - co też Panu dobrze jest znane - z usunięciem p.Roppa z djecezji,duch polsko-katolicki,który wm niej panował i ofiarą którego stał się bisku wileński jeszcze nie zniszczony....

Polityka rozsądku i sprawiedliwości powinna zniewolić rząd ręką twardą dopomóc nam zrzucić jarzmo polskie i uwolnić się od polskiej opieki kościelnej.-

Drugi list z dn.1.VIII.1908 r.do dyrektora departamentu wyznań obcych w Petersburgu,Władimirowa.

Zniszczenie kapituły wileńskiej zrobiło nawet wśród duchowieństwa litewskiego bardzo dobre wrażenie.Tymczasem zewsząd dają się słyszeć gorące pragnienia,ażeby członkowie tej kapituły nie byli przywróceni do s w y c h praw,inaczej bowiem nowej polityki kościelnej u nas,w sensie uspokojenia ludności i wprowadzenia w nabożeństwach dodatkowych języków litewskiego i białoruskiego,spodziewać się nie można od tych sfanatyzowanych nacjonalistów polskich.-

"Słowo" w N.44 z dnia 24 lutego w artykule p.t.:"Goście Kowieńscy" na podstawie urywkowo prowadzonych rozmów stwierdza,że delegacja kowieńska

"Robią wrażenie ludzi zgnębionych,omal że tragicznych. "Sprawę wileńską" traktują jako prestige państwa i absolutnie nie widzą sposobu do cofnięcia się.Z drugiej strony również absolutnie nie widzą możliwości realnych do rozstrzygnięcia jej po własnej myśli.Zdają sobie w zupełności sprawę z tej sytuacji bez wyjścia,jednak nie chcą ponosić za nią odpowiedzialności i starają się wmówić w samych siebie,że Wilno jest "romantyzmem narodu" a nie płodem fanatycznej,ślepej agitacji,prowadzonej przez nich wśród ludu i młodzieży.-

"Lata gorzkich doświadczeń nauczyły ich wiele.Przedewszystkiem,co jest najważniejsze,doszli do przekonania,że o Wilnie mówić należy nietylko z Warszawą,ale i z samem Wilnem. Dziś nie negują już tego,że Wilno jest polskie.Chcieliby więc mówić z tutejszymi Polakami,ale również zdają sobie sprawę,że i my doświadczyliśmy wiele, tyle mianowicie,żeby każdą próbę rokowań w sensie oderwania Wilna od Rzeczypospolitej Polskiej odrzucić jako zamach na naszego kraju ideały,tradycje,wolność".

"Politycy litewscy zdają się ciągle jeszcze łudzić, że w razie zagarnięcia Ziemi Wileńskiej,potrafią ciągle lawirować i wygrywać Polaków przeciwko Żydom,Żydów przeciwko Białorusinom,i Białorusinów przeciwko Polakom.Oto jest kowieński projekt aneksji i utrzymania Wilna,którego szczegóły trzymane są w wielkiej tajemnicy.

"Takich polityków jest już większość.Niektórzy z nich rozumieją,że to co piszą ich gazety o "prześladowaniu Białorusinów" w związku z likwidacją "Hramady" jest nieprawdą i że ta sama "Hramada",to symbol tej strasznej dwugłowej hydry czerwonego komunizmu,któremu czoła stawić nie potrafi ani armja litewska,ani kultura litewska,ani luźny zlepek Litwinów,Polaków, Białorusinów i Żydów,ani tembardziej sam tylko naród litewski, który dziś z największym trudem i wysiłkiem pokonywuje u siebie propagandę komunistyczną,a pokonanie to zawdzięcza tylko temu,że go dzieli od granic Bolszewji stalowa ściana armji polskiej.- Zniszczenie kultury polskiej na Ziemi Wileńskiej,równoważyłoby się wydaniu tej ziemi na łup wschodniego komunizmu.

Ci Litwini kowieńscy,którzy to rozumieją,są najbardziej trzeźwi i najbardziej tragiczni zarazem.Widzą przepaść nieuchronną i odpowiedzialność,jaką ponoszą przed narodem litewskim ze sfer dziewięcioletnich rządów,który w niewłaściwym zwrócili kierunku.-"

Delegacja litewska o podróży do Wilna.-

Pisma litewska zamieszczają wrażenia członków delegacji litewskiej z pobytu jej w Wilnie na pogrzebie dr.Basanowicza,która powróciła 23 lutego r.b.

„Lietuvos Žinios" o podróży tej piszą co następuje:

Z rozmowy z członkami delegacji dowiadujemy się,że de-
legacja ze swej podróży jest zadowolona,że strony polskiej żad-
nych przeszkód jej nie czyniono;przez cały czas Polacy zacho-
wali się bez zarzutu i jak gentelmeni.- Jak się wyrażono,po przy-
jeździe do Wilna - zapewniają członkowie delegacji,odczuwa się,
że się jest w swojem mieście,u siebie w domu. Tutaj każdy kąt
w mieście jest znajomy,wszystko swoje,wszystko bliskie i drogie
sercu Litwina.-

Co do samego pogrzebu,to z powodu śmierci dr.Basanowi-
cza całe wileńskie społeczeństwo litewskie zostało pogrążone w
głębokim smutku,a to tembardziej, iż dr.Basanowicz przeżył
żył i umarł wśród samych wilnian,w samem sercu Litwy,w Wilnie.
Dr.J.Basanowicz był popularnym i wśród obconarodowców,to też w
wśród tłumów /na pogrzebie było około 400 osób.Przyp.Red.WILNO/
które brały udział,było wiele i nielitwinów.-

Okazało się,iż po wyjeździe do Wilna delegacja za-
pomniała niektóre wieńce,to też wypadło sprowadzić je samolotem
do Jewja,gdzie były one zrzucone i oddane delegacji.Na linji de-
markacyjnej przybyłych spotkał oficer polski,który był bardzo
uprzejmy.W drodze do najbliższej stacji kolei żelaznej delega-
cję spotkał samochodem starosta wileński,który wyraził ubolewa-
nie z powodu nieprzybycia bisk.Kuchty.Zaproponował on,że zapo-
nował on telegrafować i dać samochód,jednak nasza delegacja ni-
uważała tego za możliwe,ponieważ według jej obrachowania było
już za późno.

Dla delegacji był podany specjalny wagon,który był
przyczepiony do pociągu.Delegacja przybyła do Wilna w niedzielę
pod wieczór.Na dworcu kolejowym w Wilnie delegację spotkał t
tłum publiczności,która się zebrała również koło stacji.Wszys-
cy byli ciekawi popatrzeć na Litwinów z Kowna.-

Z dworca delegacja udała się do polikliniki,skąd zwło-
ki ś.p.Basanowicza ekspotowano już do Bazyliki.Straż honorową
pełnili skauci,uczestniczyły tłumy publiczności.

W poniedziałek 21 w Bazylice odprawiono żałobne nabo-
żeństwo.Na chórze wynikło małe nieporozumienie:nie chciano poz-
wolić śpiewać naszym solistom p.Grinajtisowej i Sodeice,jednak
po dłuższych układach i prośbach pozwolono na odśpiewanie trzech
rzeczy - dwóch po łacinie i jednej po litewsku.-

Następnie odbyło się przeniesienie zwłok na cmentarz
Rossa.Zajęło to dużo czasu,ponieważ zanim się wyszło z Bazyliki
i uszykowało ok.70 wianków i procesję,upłynęła blisko godzina.
Silny mróz bardzo utrudniał wykonanie obrzędów żałobnych,je-
uczestniczyły w nich wielkie tłumy publiczności,z której więk-
szość stanowili przyjezdni ze wsi i miasteczek.Na cmentarzu
wygłoszono mowy w różnych językach,które wywarły wielkie wraże-
nie,na końcu zaś odśpiewano:"Lietuva,Tevinie musu".-

Wieczorem odbyły się odczyty i przemówienia poświęco-
ne ś.p.dr.Basanowiczowi.Między innemi przemawiał również
zen,babiański.Na odczyty zebrało się wiele różnych naro-
publiczności.Wilnianie,pragnąc skorzystać z przybycia
artystów,prosili stosownie do okoliczności urządzić kon-
cert na cześć publiczności uczynili wielkie wrażenie.Kon-
cert się odśpiewaniem hymnu narodowego.Po koncercie wy-
Polacy proponowali i prosili solistów naszej opery po-
wyjazdu do Warszawy i do innych miast Polski,jednak ar-
oczywiście nie mogli z tego skorzystać.

Wilno zrobiło na członków delegacji smutne,a
przygnębiające wrażenie zamierającego miasta.Nędza i brud
zaś na ekonomiczno-kulturalny upadek miasta.Domy mieszkalne
zimne,nastrój ludności przygnębiony.Nędzę widać dookoła.
Że urzędnik z wyższem wykształceniem pobiera zaledwie 180 zło-
/co stanowi obecnie 180 litów/.Zdaje się,iż się czegoś czeka,
stan taki bez końca trwać nie może.-

Wrażenia ks.Tumasa z pobytu w Wilnie.-

Jeden z delegatów litewskich,biorący udział w pogrze-
bie Basanowicza w Wilnie ks.kanonik Tumas w Kownie w niedzieli
obiecał wygłosić odczyt w związku z pobytem o wrażeniach z po-
tu w Wilnie.Jak pisze "Rytas" półurzędowo,ks.Tumas oświadczył,
Litwini żyją w Wilnie znośnie.Nikt im nie stawia trudności w

Z rozmowy z członkami delegacji dowiadujemy się,że delegacja ze swej podróży jest zadowolona.Ze strony polskiej żadnych przeszkód jej nie czyniono:przez cały czas Polacy zachowywali się bez zarzutu i jak gentelmani.- Jak się tylko trafia do Wilna - zapewniają członkowie delegacji,odrazu się czuje że się jest w swojem mieście,u siebie w domu.Tutaj każdy kącik w mieście jest znajomy,wszystko swoje,wszystko bliskie i drogie sercu Litwina.-

Co do samego pogrzebu,to z powodu śmierci dr.Basanowicza całe wileńskie społeczeństwo litewskie zostało pogrążone w głębokim smutku,a to tembardziej, iż dr.Basanowicz pracował, żył i umarł wśród samych wilnian,w samem sercu Litwy,w Wilnie. Dr.J.Basanowicz był popularnym i wśród obconarodowców,to też wśród tłumów /na pogrzebie było około 400 osób.Przyp.Red.WILBI/ które brały udział,było wiele i nielitwinów.-

Okazało się,iż po wyjeździe do Wilna delegacja zapomniała niektóre wieńce,to też wypadło sprowadzić je samolotem do Jewja,gdzie były one zrzucone i oddane delegacji.Na linji demarkacyjnej przybyłych spotkał oficer polski,który był bardzo uprzejmy.W drodze do najbliższej stacji kolei żelaznej delegację spotkał samochodem starosta wileński,który wyraził ubolewanie z powodu nieprzybycia bisk.Kuchty.Zaproponował on:Zaproponował on telegrafować i dać samochód,jednak nasza delegacja nie uważała tego za możliwe,ponieważ według jej obrachowania było już zapóźno.

Dla delegacji był podany specjalny wagon,który był przyczepiony do pociągu.Delegacja przybyła do Wilna w niedzielę pod wieczór.Na dworcu kolejowym w Wilnie delegację spotkał t tłum publiczności,która się zebrała również koło stacji.Wszyscy byli ciekawi popatrzeć na Litwinów z Kowna.-

Z dworca delegacja udała się do polikliniki,skąd zwłoki ś.p.Basanowicza eksportowano już do Bazyliki.Straż honorową pełnili skauci,uczestniczyły tłumy publiczności.

W poniedziałek 21 w Bazylice odprawiono żałobne nabożeństwo.Na chórze wynikło małe nieporozumienie:nie chciano pozwolić śpiewać naszym solistom p.Grigajtisowej i Sodejce,jednak po dłuższych układach i prośbach pozwolono na odśpiewanie trzech rzeczy - dwóch po łacinie i jednej po litewsku.-

Następnie odbyło się przeniesienie zwłok na cmentarz Rossa.Zajęło to dużo czasu,ponieważ zanim się wyszło z Bazyliki i uszykowało ok.70 wianków i procesję,upłynęła blisko godzina. Silny mróz bardzo utrudniał wykonanie obrządów żałobnych,jednak uczestniczyły w nich wielkie tłumy publiczności,z której większość stanowili przyjezdni ze wsi i miasteczek..Na cmentarzu wygłoszono mowy w różnych językach,które wywarły wielkie wrażenie,na końcu zaś odśpiewano:"Lietuva,Tewinie musu".-

Wieczorem odbyły się odczyty i przemówienia poświęcone ś.p.dr.Basanowiczowi.Między innemi przemawiał również Polak gen.Babiański.Na odczyty zebrało się wiele różnych narodowości publiczności.Wilnianie,pragnąc skorzystać z przybycia naszych artystów,prosili stosownie do okoliczności urządzić koncert,który na całej publiczności uczynił wielkie wrażenie.Koncert zakończył się odśpiewaniem hymnu narodowego.Po koncercie wybitniejsi Polacy proponowali i prosili solistów naszej opery pojechać na występy do Warszawy i do innych miast Polski,jednak artyści nasi oczywiście nie mogli z tego skorzystać.

Wilno zrobiło na członków delegacji smutne, a zarazem przygnębiające wrażenie zamierającego miasta.Nędza i brudy wskazują na ekonomiczno-kulturalny upadek miasta.Domy nienaprawiane zimne,nastrój ludności przygnębiony.Nędzę widać chociażby z tego że urzędnik z wyższem wykształceniem pobiera zaledwie 180 złotych /co stanowi obecnie 180 litów/.Zdaje się,iż się czegoś czeka,iż stan taki bez końca trwać nie może.-

Wrażenia ks.Tumasa z pobytu w Wilnie.-

Jeden z delegatów litewskich,biorący udział w pogrzebie Basanowicza w Wilnie ks.kanonik Tumas w Kownie w niedzielę ubiegłą wygłosił odczyt w związku szaulisów o wrażeniach z pobytu w Wilnie.Jak pisze "Echo" półurzędowe,ks.Tumas oświadczył,że Litwini żyją w Wilnie znośnie.Nikt im nie stawia trudności w

w pracy kulturalnej.Polityką zajmują się mało.Korzystają z tego Polacy,stawiając za przykład Litwinów Białorusinom.Życie na prowincji,gdzie ks.Tumas nie był,jest jego zdaniem gorsze.Szczególnie obostrzyła się kwestja szkolna.Do 1928 r.wszyscy nauczyciele powinni zdobyć cenzus naukowy.Istnieją obawy,że w r.1928 z powodu braku cenzusu wiele szkół litewskich zostanie zamniętych".

Obejście się z nami w Wilnie było uprzedzająco grzeczne.-

P r o g r a m o w a m o w a P r e z e s a R a d y M i n i s t r ó w p r o f. W o l d e m a r a s a.-

Na posiedzeniu sejmu litewskiego z dnia 25 lutego r.b. wygłosił premjer Woldemaras deklarację Gabinetu Ministrów,którą podajemy poniżej w dosłownem brzmieniu:

Na czele obecnego rządu przypada w udziale stanąć znowu tym ludziom,którym danem było stać w pierwszych szeregach w chwilach przygotowywania,proklamowania i zakładania niepodległej Litwy.Po usunięciu się ich z tych stanowisk,zajęły je inne partje i stronnictwa litewskie.Okres ten trwał ok.10 lat.Przez ten czas próbowano rozmaicie kierować polityką zagraniczną Litwy.Po jednem niepowodzeniu czekano,że przyjdą nowi ludzie i może przyniosą nowy kierunek w polityce.Obecnie nie może już mieć miejsca nadzieja na coś jeszcze nowego,jeszcze niewypróbowanego w litewskiej polityce zagranicznej.Dzisiaj wszyscy musimy przyznać,że wszystkie stronnictwa litewskie od najbardziej prawicowego do najbardziej lewicowego jednakowo rozumieją zasadnicze dążności polityki zagranicznej,któremi są:

1/Litwa musi niepodległą i ze stolicą Wilnem i

2/Litwa nie może zawierać żadnych szczególnie bliskich stosunków z żadnem z wielkich państw sąsiednich.-Za tym programmem politycznym staną wszyscy Litwini,jak jeden mąż,bez różnicy partji.

Pierwsza część tego programu nie napotyka większego sprzeciwu nawet u obcych:Litwa może być oddzielnem państwem,może posiadać nawet Wilno za stolicę,lecz w takim wypadku musi ona przyłączyć się do któregokolwiekbądź ze swych trzech większych sąsiadów.Podczas wojny światowej,gdy cała Litwa była w niemieckich rękach,Niemcy żądały,by Litwa zadzierzgnęła z niemi ściślejsze węzły,polityczne i gospodarcze.Niemcy zgadzały się przyznać samodzielność Litwie o tyle,o ileby zawarła ona z niemi wspomniane stosunki.Lecz już wówczas zaczęły się spory o stolicę Wilno.Uznana przez Niemcy w 1916 r. za niepodległą,Polska już w 1918 r. rozpoczęła z niemi rokowania o przyznanie jej Wilna.Polska dlatego żądała tylko Wilna,że o oddaniu jej całej Litwy nie mogło być mowy.Po klęsce Niemiec Polska w 1918 i 1919 roku usiłowała zająć zbrojnie całą Litwę,gdy zaś jej to się nie powiodło,poprzestała na zagarnięciu Wilna z Grodnem.Z drugiej zaś strony Polacy,wykorzystując straszaka niemieckiego,stale głosili w Europie Zachodniej, że w Litwie niema litewskiego rządu,że został on stworzony przez Niemców,że tylko dzięki Niemcom się utrzymuje przy władzy,po ustąpieniu zaś okupantów-Niemców upadnie.Propaganda polska wyrządziła Litwie bardzo wiele szkody.Polacy wszelkiemi siłami utrudniali uznanie Litwy de facto i de iure.-

W inny sposób ułożyły się i rozwijały stosunki z Rosją. W jesieni 1917 r. władzę w Rosji objęli komuniści.Chociaż teoretycznie uznawali oni,że każdy naród może się wyzwolić z zwierzchności Rosji,proklamując swą niepodległość,to jednak na praktyce prawo wykorzystania tego przywileju przyznawali tylko proletarjatowi.Stąd walka ich z innemi,zwłaszcza z małemi narodami,jeśli tylko nie ogłaszały one republik sowieckich.Przy pomocy Zachodu nowe państwa z bronią w ręku wywalczyły sobie byt niepodległy.W ten sposób zdobyły niepodległość wszystkie państwa bałtyckie - Finlandja-Estonja,Łotwa i Litwa.Rosja pomimo podpisania w r.1920 w Moskwie traktatu pokojowego z Litwą, gdy

---

tylko zaczęło się jej powodzić w walkach z Polakami, gdy ci osta
ni cofnęli się z Wilna, Grodna i przygotowywali się do opuszcze
nia Warszawy, zezwoliła, nie zwracając zupełnie uwagi na protest
rządu litewskiego, na proklamowanie Czerwonej Republiki Sowiec-
kiej Litwy i Białorusi ze znanymi Kapsukasem i Angarietisem na
czele.-

Niemcy, Polska, Rosja, są to oddawna znane nam czynniki
w historji Litwy, z któremi mieliśmy wiele, bądź wrogich, bądź też
przyjaznych punktów styczności. Ze wszystkiemi temi czynnikami
wypadło zetknąć się również odradzającej się do niepodległości
wego życia nowej Litwie. Lecz oprócz nich tym razem znalazł się
nowy poważny czynnik - Europa Zachodnia, która dopomagała wal-
czącym o swą wolność narodom bałtyckim na początku mając mało
wiary, by zdołały one utrzymać swą niepodległość i pragnąc jedy-
nie wykorzystać je dla zwalczania bolszewizmu. Utrzymywano bo-
wiem, że bolszewizm zostanie pokonany, że w Rosji zapanuje ustrój
demokratyczny, a wówczas państwa kresowe, chcąc nie chcąc, będą
musiały wrócić pod panowanie Rosji, otrzymując autonomję w szer-
szym lub węższym zakresie.-

W takich okolicznościach naturalnym byłby ściślejszy
związek wszystkich państw bałtyckich. Lecz na przeszkodzie temu
stanął zatarg Litwy z Polakami, w których Litwini widzieli bar-
dziej niebezpiecznego wroga niż bolszewicy. Wroga swej niepodleg
łości. Łotwa zaś z Estonja głównego swego wroga mogły widzieć
tylko w bolszewikach oraz Niemcach, przeciwko którym naturalnym
sprzymierzeńcem była Polska. To utrudniało i do dziś dnia utrud-
nia zbliżenie krajów bałtyckich. Z drugiej strony wielkie mocarst
wa wiedziały, że wobec trwania zatargu z Polską i mających miej-
sce w r. 1919-1920 nawet prawdziwych działań wojennych, front
antybolszewicki nie jest skonsolidowany. Pozatem na Zachodzie
nie widziano innego sposobu rozstrzygnięcia sporu, jak połączeni
nie Litwy z Polską węzłami politycznemi. Wojna rosyjsko-polska w
r. 1920 wykazała, że trudno Litwie zachowywać neutralność dopóki
Wilno nie należy do niej. Gdy w lipcu 1920 r. Litwini ruszyli d
Wilna, po ustąpieniu z niego Polaków, nie występowali oni bynajm
niej wspólnie z bolszewikami, lecz tylko pragnęli
odzyskać starą swą stolicę. Niedługo jednak władza litewska mogł
być w Wilnie. W listopadzie 1920 r. z rozkazu Piłsudskiego wybu
ło "powstanie" Żeligowskiego przeciwko Polsce i po niespodziewa
nych dla Litwinów walkach /linja bowiem demarkacyjna, ustalona
w traktacie suwalskim, przechodziła na południe od Wilna, pozos
wiając je po litewskiej stronie / zajął on naszą stolicę.-

Liga Narodów wciągnięta do litewsko-polskiego sporu
na skutek skargi samej Polski, na początku miała szczery zamiar
stanąć po stronie zgwałconego prawa. Lecz prędko zauważyła, iż
siła jest zwrócona przeciwko Litwinom i ustąpiła przed siłą.
Stąd wynikły w 1921 r. rokowania w Brukseli z projektem Hymansa
który zyskał w Litwie złą sławę, gdyż wzamian za Wilno oddawał
Polsce całą Litwę. Liga Narodów zaaprobowała ten projekt całkowi
cie, lecz społeczeństwo litewskie, mające trafne przeczucie nie-
bezpieczeństwa, stanowczo go odrzuciło. To samo uczynił Sejm. W
ten sposób próba połączenia Litwy z Polską okazała się niezisz
czalną.-

Kiedy spostrzeżono, że propozycja nawiązania bliższyc
stosunków z Polską jedynie drażni Litwę sądzono, iż Litwini
utraciwszy nadzieję, na odzyskanie Wilna, pogodzą się ze swym
losem i nawiążą stosunki z Polską. Niemożność zmiany faktycznego
stanu rzeczy i nadzieja na doprowadzenie Litwinów do nawiązani
stosunków z Polakami prowadziła do przyznania Wilna Polsce Prz
nanie Litwie w r. 1923 na specjalnych warunkach Kłajpedy zdawał
się być doskonałą okazją do zmuszenia Litwy pod płaszczykiem
interesów ekonomicznych i tranzytowych do wyciągnięcia ręki Po
sce zdawało się, iż tranzyt może skusić Litwinów zyskiem. Pozatem
dla ułatwienia nawiązania stosunków z Polską Litwini mogliby
oświadczać w sposób, jaknajbardziej uroczysty, że nie zrzekają
się swych praw do Wilna i nie zrzekną się ich nigdy. Sam tranzy
mógłby się zawierać w spławie tratw na Niemnie, dla umoż
liwienia zaś tego należałoby dopuścić w Litwie m. in. konsula
polskiego, lub chociażby ajenta konsularnego. Takie były wyniki
układów w Kopenhadze i Lugano. Społeczeństwo litewskie, wiedziono

tylko zaczęło się jej porodzić w walkach z Polakami,gdy ci ostatni cofnęli się z Wilna,Grodna i przygotowywali się do obrony [illegible] nie Warszawy,zezwoliła,nie zwracając zupełnie uwagi na [illegible] rządu litewskiego,na proklamowanie Czerwonej Republiki Sowieckiej Litwy i Białorusi ze znanymi Kapsukasem i Angarietisem na czele.-

Niemcy,Polska,Rosja, są to oddawna znane nam czynniki w historji Litwy,z którymi mieliśmy wiele,bądź wrogich,bądź przyjaznych punktów styczności.Ze wszystkiemi temi czynnikami wypadło zetknąć się również odradzającej się do niepodległego życia nowej Litwie.Lecz oprócz nich tym razem zjawił się nowy poważny czynnik - Europa Zachodnia, która dopomagając walczącym o swą wolność narodom bałtyckim na początku,miała mało wiary,by zdołały one utrzymać swą niepodległość i pragnąc tylko je wykorzystać je dla zwalczania bolszewizmu.Utrzymywano bowiem,że bolszewizm zostanie pokonany,że w Rosji zapanuje ustrój demokratyczny,a wówczas państwa kresowe,chcąc nie chcąc,będą musiały wrócić pod panowanie Rosji,otrzymując autonomję w szerszym lub węższym zakresie.-

W takich okolicznościach naturalnym byłby [illegible] związek wszystkich państw bałtyckich.Lecz na przeszkodzie temu stanął stosunek Litwy z Polakami,w których Litwini widzieli bardziej niebezpiecznego wroga niż bolszewicy.Wroga swej niepodległości.Łotwa zaś z natury rzeczy swego wroga mogła widzieć tylko w bolszewikach oraz Niemcach,przeciwko którym naturalnym sprzymierzeńcem była Polska.To utrudniało i do dziś dnia utrudnia zbliżenie krajów bałtyckich.Z drugiej strony wielkie mocarstwa widziały,że wobec trwania zatargu z Polską i mających miejsce w r.1919-1920 nawet prawdziwych działań wojennych,front antybolszewicki nie jest skonsolidowany. Pozatem na Zachodzie nie widziano innego sposobu rozstrzygnięcia sporu, jak połączenie Litwy z Polską węzłami politycznemi.Wojna rosyjsko-polska r.1920 wykazała, że trudno Litwie zachowywać neutralność dopóki Wilno nie należy do niej.Gdy w lipcu 1920 r. Litwini ruszyli do Wilna,po ustąpieniu z niego Polaków,nie występowali oni otwarcie wspólnie z bolszewikami, lecz tylko przejęli [illegible] odzyskać starą swą stolicę.Niedługo jednak władza litewska mogła być w Wilnie.W listopadzie 1920 r. z rozkazu Piłsudskiego nastąpiło "powstanie" Żeligowskiego przeciwko Polsce i po niepowodzeniach dla Litwinów walkach /linja bowiem demarkacyjna,ustalona w traktacie suwalskim,przechodziła na południu od Wilna, pozostawiając je po litewskiej stronie/ zajął on naszą stolicę.-

Liga Narodów wciągnięta do litewsko-polskiego sporu na skutek skargi samej Polski,na początku miała szczery zamiar stanąć po stronie zgwałconego prawa, lecz prędko zauważyła,że siła jest zwrócona przeciwko Litwinom i ustąpiła przed siłą. Stąd wyniki w 1921 r. rokowania w Brukseli z projektem Hymansa, który zyskał w Litwie złą sławę,gdyż wzamian za Wilno oddawał Polsce całą Litwę.Liga Narodów zaaprobowała ten projekt [illegible] cie,lecz społeczeństwo litewskie,mające trafne przeczucie niebezpieczeństwa, stanowczo go odrzuciło.To samo uczynił Sejm. W ten sposób próba połączenia Litwy z Polską okazała się nieskuteczna.-

Kiedy spostrzeżono,że propozycja nawiązania bliższych stosunków z Polską jedynie drażni Litwę sądzono, iż Litwini, utraciwszy nadzieję, na odzyskanie Wilna, pogodzą się z losem i nawiążą stosunki z Polską.Niemożność zmiany faktycznego stanu rzeczy i nadzieja na doprowadzenie Litwinów do nawiązania stosunków z Polakami prowadziła do przyznania Wilna Polsce i [illegible] nania Litwie w r.1923 na specjalnych warunkach Kłajpedy [illegible] się być doskonałą okazją do zmuszenia Litwy pod presją interesów ekonomicznych i tranzytowych do wyrzeczenia się [illegible] nie zdawano sobie,iż tranzyt może skusić Litwinów zwłaszcza [illegible] dla ustalenia nawiązania stosunków z Polską Litwini mogli [illegible] w sposób jaknajbardziej uroczysty,że nie zrzekną się swych praw do Wilna i nie zrzekną się ich nigdy.Sam fakt [illegible] mógłby się zawierać w [illegible] na Niemnie,dl [illegible] liwienia zaś tego należałoby dopuścić w Litwie m.in. konsulatu polskiego, lub ułatwić agentom konsularnego.Takie były [illegible] układów w Kopenhadze i Lugano,jednocześnie litewskie [illegible]

instynktem samozachowawczym potępiło te wszystkie układy,słusz
nie widząc w nich próbę rozstrzygania losu,już nietylko Wilna,le
lecz całej niepodległej Litwy drogami okrężnemi.
W tym czasie,gdy usiłowano narzucić Litwie nawiązanie
stosunków z Polską,w Zachodniej i Środkowej Europie trwały ukła
dy,które doprowadziły do ostatecznego porozumienia.Dano mu naz
we Locarna.Wywołało ono wielką radość w całym świecie,gdyż zo-
stało dobrowolnie podpisane przez wielkie mocarstwa i inne państ
wa.Nie zaglądając w przyszłość,jaka oczekuje traktat podpisany
w Locarno należy zauważyć,iż na Wschodzie Europy wywołał on nie
małe zaniepokojenie.Od samego początku układów odmowa Niemiec
uznania ich granic wschodnich tak,jak uznały one swe granice na
Zachodzie-mogła być rozumiana - i została zrozumiana istotnie -
jako porozumienie państw zachodnich z Niemcami co do rewizji
granic wschodnich.Miano tu z pewnością na myśli Gdańsk,korytarz
polski i Śląsk,których powrót do Niemiec w przyszłości
jest niejako przewidywany.-
Kiedy to może nastąpić - nikt nie wie,jednak w jaki
sposób - wszyscy mają widzieć.Polska,tracąc wymienione kraje mus
si otrzymać rekompensatę,lecz skąd? Zrozumiałą jest rzeczą,iż
rekompensaty takiej można szukać w Litwie,a Nadbałtyku /Libawa/
i Rosji Sowieckiej /Białoruś,Ukraina/.Stąd też pisma, zwłaszcza
niemieckie /kogóż z Niemców nie obchodzi jaknajprędsze odzyska
nie k Śląska czy korytarza z Gdańskiem?/ szerzą od lata wiado
mości o propozycjach rekompensowania Polski w Litwie.O Rosji,
rzecz jasna,nie mogą mówić otwarcie.Należy przyznać,iż Polska,
jak widać z jej prasy i oświadczeń odpowiedzialnych mężów stanu
odrzuca myśl o rekompensacie,przynajmniej o tyle,o ile proponowa
na jest jedynie Litwa.Należy jeszcze zauważyć,iż rekompensata,
czy to na obszarze Litwy,Nadbałtyku,czy Rosji Sowieckiej jest
bez wojny nie do pomyślenia.
Nie mówiąc już o Litwie,której bez ciężkiej walki nie
dałoby się zająć,trudno przypuszczać,aby Rosja spokojnie pozwo-
liła na przerobienie mapy politycznej na Wschodzie Europy,po-
nieważ zniknięcie Litwy odbiłoby się dotkliwie na jej interesach
Wojna zaś z Rosją mogłaby wkrótce stać się wojną europejską.-
Odpowiedzialni politycy europejscy będą tego unikali wszelkiemi
sposobami.Kiedy więc można będzie urzeczywistnić przyznaną Niem
com w Locarno rewizję granic wschodnich,dzisiaj nikt o tem jeszc
cze nie wie.-
Krótki ten przegląd naszej polityki zagranicznej od
samego zarania niepodległej Litwy jest jakgdyby perspektywą kon,
kretnego programu obecnego rządu.Jak wspomniałem, głównemi czynn
nikami naszej polityki zagranicznej są bliscy sąsiedzi Litwy:
Rosja,Polska,Niemcy.Czynnikami dalszemi są państwa zachodnio-eu
ropejskie:Anglja,Francja,Włochy.Na którem z tych państw będziemy
przeważnie się opierali? Czy polityka litewska będzie rusofilska
germanofilska,anglofilska czy jakaś inna?Odpowiadamy: "Możemy
prowadzić tylko politykę litewską,a żadnej innej".Litewska zaś
polityka,jak to wspomniano na początku wyraża się w postulatach
następujących:"Niepodległa Litwa ze stolicą Wilnem i bez żad,
nych bliższych politycznych i ekonomicznych związków z większemi
państwami sąsiedniemi.Z państw obcych względem Litwy będą te
państwa najbardziej przyjazne,które program powyższy uznają i
dopomogą Litwie do jego uskutecznienia.
Czy istnieje jakiś spokojny sposób przeprowadzenia teg
go programu? Podkreślam,że takiego pokojowego sposobu szukamy.
Rząd obecny od chwili objęcia władzy uważa za swój najświętszy o
obowiązek przestrzeganie pokoju i nie wywoływanie w Europie woj
ny,za którą odpowiedzialność spadłaby na Litwie.Prowadząc pokojo
wą politykę rząd będzie wszelako przestrzegał,ażeby cały naród l
litewski był możliwie najlepiej uzbrojony.Gdy w prasie i w prze
mówieniach nieoficjalnych wyraża się niekiedy zdanie,że drogą
realizacji traktatu wschodniego Locarna Litwa miałaby ulec roz-
biorom,pierwszym obowiązkiem rządu jesz uzbrojenie się do osta-
teczności,tak,ażeby dla wszystkich było widocznem,że Litwini
raczej umrą,aniżelix oddadzą się w niewolę niezależnie od tego
skąd ta ostatnia przyjdzie; ze Wschodu,Zachodu czy z Południa.
Kto mówi o pokojowem rozstrzygnięciu tak doniosłe
kwestji,jak wileńska,nie może oczekiwać ażeby rozstrzygnięcie ta
kie nastąpiło nagle.Rozstrzygając sprawę wileńską w sposób
pokojowy wypadłoby stworzyć wschodnie Locarno,w któremby wzię-
ły udział wszystkie zainteresowane mocarstwa i małe państewka.

instynktem samozachowawczym potęgiło te wszystkie układy,gdzie [illegible] widząc w nich próbę rozstrzygania losu,już nietylko Wilna, lecz całej niepodległej Litwy drogami okrężnemi.

W tym czasie,gdy usiłowano narzucić Litwie nawiązanie stosunków z Polską,w Zachodniej i Środkowej Europie trwały [illegible], które doprowadziły do ostatecznego porozumienia.[illegible] w Locarno.Wywołało ono wielką radość w całym świecie [illegible] jako dobrowolnie podpisane przez wielkie mocarstwa i [illegible] Nie zakładając w przyszłość,jaką oczekuje traktat [illegible] w Locarno należy zaznaczyć,iż na Wschodzie Europy wywołał on nie-małe zaniepokojenie.Od samego początku układów odnowa Niemcy [illegible] uznania ich granic wschodnich tak,jak uznały one swe granice na Zachodzie-mogła być rozumiana - i została zrozumiana istotnie - jako porozumienie państw zachodnich z Niemcami co do rewizji granic wschodnich,Mając tu,z pewnością na myśli Gdańsk,korytarz polski i Śląsk,których powrót do Niemiec w przyszłości jest niejako przewidywany.-

Kiedy to może nastąpić - nikt nie wie,jednak w jaki sposób - wszyscy mają widzieć.Polska,tracąc wymienione kraje musi otrzymać rekompensatę.Lecz skąd? Zrozumiała jest rzecz,iż rekompensaty takiej można szukać w Litwie,a Nadbałtyku /Litwa/ i Rosji Sowieckiej /Białoruś,Ukraina/.Stąd też pisma, zwłaszcza niemieckie /którym z Niemców nie obchodzi jaknajprędzej odzyskanie Śląska czy korytarza z Gdańskiem/ szerzą od lat wiadomości o propozycjach rekompensowania Polski w Litwie.O Rosji rzecz jasna nie mogą mówić otwarcie.Należy przyznać,iż Polska,jak widać z tej prasy i oświadczeń odpowiedzialnych mężów stanu,odrzuca myśl o rekompensacie,przynajmniej o tyle,o ile proponowana jest jedynie Litwa.Należy jeszcze zaznaczyć,iż rekompensata czy to na obszarze Litwy Nadbałtyku,czy Rosji Sowieckiej jest bez wojny nie do pomyślenia.

Nie mówiąc już o Litwie,której bez ciężkiej walki nie dałoby się zająć,trudno przypuszczać,aby Rosja spokojnie [illegible] na przerobienie mapy politycznej na Wschodzie Europy [illegible] zniknięcie Litwy odbiłoby się dotkliwie na jej [illegible]. Wojna zas z Rosją mogłaby wkrótce stać się wojną europejską [illegible]. Odpowiedzialni politycy europejscy będą tego unikali wszelkimi sposobami.Kiedy więc można będzie urzeczywistnić przyznane [illegible] w Locarno rewizje granic wschodnich,dzisiaj nikt o [illegible] nie wie.-

Krótki ten przegląd naszej polityki zagranicznej od [illegible] zarania niepodległej Litwy jest jakgdyby perspektywą [illegible] programu obecnego rządu.Jak wspomniałem, głównemi [illegible] naszej polityki zagranicznej są blisco sąsiedzi [illegible] dalszemi są państwa zachodnie Rosja,Polska,Niemcy.Czynnikami [illegible] Anglja,Francja,Włochy.Na którem z tych państw [illegible] się opierali? Czy polityka litewska będzie [illegible] czy jakaś inna?Odpowiadamy: [illegible] tylko politykę litewską,a żadnej innej. [illegible] na początku wyraża się [illegible] Niepodległa Litwa ze stolicą Wilnem i [illegible] politycznych i ekonomicznych związków z [illegible] obecnych względem Litwy [illegible] z państw które prócz tego powinny [illegible] przyjazne,które [illegible] jego ubezpieczenia.

Czy istnieje jakiś sposób przeprowadzenia [illegible] Litwie do jego [illegible] pokojowego sposobu [illegible] Podkreśliłem,że takiego [illegible] za swój [illegible] Rząd obecny od chwili objęcia władzy uważa [illegible] obowiązek przestrzegania pokoju i nie wywoływanie w Europie [illegible] za który odpowiedzialność spadłaby na Litwę.Prowadząc [illegible] politykę,rząd będzie wszelako przestrzegał,ażeby cały [illegible] litewski był możliwie najlepiej uzbrojony,gdy [illegible] nieprzyjacielskich wyraża się niekiedy [illegible] realizacji traktatu wschodniego Locarna Litwa miałaby [illegible] pierwszym obowiązkiem rządu jest uzbrojenie się do [illegible] tak,ażeby dla wszystkich było widocznem,że Litwa [illegible] się w niewoli niezależnie [illegible] przewidzieć na Wschodzie,Zachodzie czy z [illegible]

Kto mówi o pokojowem rozstrzygnięciu tak [illegible] nie może oczekiwać ażeby rozstrzygnięcie [illegible] mogło nastąpić,Rosja [illegible] swoje [illegible] w którem [illegible] wypadłoby stworzyć wschodnie Locarno [illegible]
wszystkie zainteresowane [illegible] i [illegible]

Układy takie trudniejsze są w Europie Wschodniej,aniżeli w Zachodniej,gdyż zasadniczym przedmiotem układów,którego nie zdołało uniknąć nawet Locarno Zachodnie,byłaby kwestją usunięcia sprawy rekompensat,które stale wypadają na czyjąś niekorzyść i przy których stale ktoś musi być ofiarą.Jasną jest rzeczą,że sprawę rekompensat możnaby usunąć z porządku dziennego podobnych obrad jedynie drogą gruntownej rewizji wszystkich międzypaństwowych stosunków w Europie Wschodniej.Wszelako niemożliwem jest dzisiaj wciągnięcie do pracy takiej wszystkich zainteresowanych mocarstw.

Wobec niemożności stworzenia nowych stosunków drogą bezpośrednią,należy posiadać jedynie program działania i próbować realizacji go stopniowo.Jakiż więc ma być program polityczny narodu litewskiego,będący jednocześnie do przyjęcia dla państw sąsiednich? O ile Litwa nie chce zbliżyć się ściślej do żadnego z mocarstw,w takim razie pozostaje jej jedyna droga żyć na dobrej stopie ze wszystkimi sąsiadami,innemi słowy, być neutralną. Neutralność Litwy musi być uznana międzynarodowo i w tenże sposób zagwarantowana.Tak Litwini rozumieli swą sytuację polityczną od samego początku.Już traktat moskiewski 1920 roku przewiduje,że o ile mocarstwa uznałyby i zagwarantowałyby neutralność Litwy,w takim razie Rosja również ją uznaje i przyrzeka uczestniczyć w jej gwarantowaniu./Art.5./ Nowy pakt gwarancyjny zawarty pomiędzy Litwą a Rosją w roku ubiegłym przypomina,że traktat pokojowy z 1920 roku zachowuje swą moc.Fakt ten świadczy,że Litwini w 1926 roku wcale nie zmienili swego stanowiska w tej sprawie.-

Wprawdzie idea ~~ma~~ państw neutralnych ,to znaczy państw, których~~xxxxx~~ neutralność została zagwarantowana drogą traktatów międzynarodowych nie posiadała w 1919 roku i później zwolenników.W miarę jednak jak czas upływał idea ta stawała się coraz wyraźniejszą i bliższą umysłom polityków europejskich.Przecież pakt gwarancyjny jest niczem innem,jak prowizoryczna neutralizacją,przeprowadzaną pomiędzy dwoma lub więcej państwami z gwarancjami-lub bez gwarancji. W ostatnich czasach takie pakty gwarancyjne bez gwarancyj~~i,pakty z niezgresji~~, zawarła Rosja z Niemcami z Turcją,dalej Rosja z Litwą,wreszcie w sprawie tej układa się Rosja z Łotwą,Estonją i Finlandją.W Europie Zachodniej zaś neutralność podobna ustalona została drogą paktów locarneńskich na czas nieograniczony i z gwarancjami.Podobnież mogłoby być w Europie Wschodniej.To też czy nie lepiejby było pakty podobne zawierać na czas nieograniczony i z gwarancjami, to znaczy, powrócić do idei neutralizacji?Poczęta pierwotnie na Litwie idea stałej neutralizacji zaczyna obecnie zakorzyniać się również w państwach nadbałtyckich.Dla urzeczywistnienia jej możliwą było by rzeczą uznanie za państwa neutralne Finlandji,Estonji,Łotwy i Litwy oraz udzielenie neutralności tych państw gwarancyj międzynarodowych.-

Jak wyglądałyby w takim wypadku interesy Rosji i Polski? Front rosyjski, rozciągający się na półtora tysiąca blisko kilometrów skróciłby się o granice państw nadbałtyckich.Po zastosowaniu w sprawie tej odpowiednich norm międzynarodowych niebezpieczeństwo wojny od strony państw nadbałtyckich, byłoby dla Rosji całkowicie wykluczone.Polska musiałaby zwrócić ~~Wilnie~~ Litwie Wilno i Grodno bez żadnych rekompensat.Polska nie straciłaby na tem nic.Oba te miasta,jak się twierdzi potrzebne są dla Polski przedewszystkiem jako punkty strategiczne,których gdy się nie obroni,jak to okazał rok 1920 to Warszawa jest w wielkiem niebezpieczeństwie.Gdy zaś miasta te zostaną zneutralizowane i neutralność ich zostanie zagwarantowana drogą traktatów międzynarodowych to niebezpieczeństwo wspomniane zostaje usunięte,bądź też znacznie zmniejszone.Materjalnie zaś Polska by na tem jedynie wygrała,gdyż mogłaby w znacznej mierze zaoszczędzić wydatków na obronę,które Polskę wycieńczają.Pozatem zgoła inne rachuby zmuszają do przyznania Wilna i Grodna Litwie Pod względem historycznym są to kraje odwiecznie litewskie. To samo da się powiedzieć o ich ~~narodowości~~.Cokolwiekby Polacy twierdzili w krajach tych zawsze była mniejszość Polska i tak też nadal pozostanie.Przyznajemy,że Polacy mają w krajach tych po za strategicznemi również dość doniosłe interesy narodowe, aczkolwiek w stopniu mniejszym, niż powiedzmy Szwedzi w Finlan-

---

Interesy owe wszelako możnaby ochronić różnymi innymi sposoba
mi.-
Oto są zasadnicze rysy naszej polityki zagranicznej.
Wypływają one z jednej strony z chęci i postanowienia narodu
litewskiego życia w jednej niepodległej Litwie,jako państwie,
z drugiej zaś - z tych historyczno.politycznych względów,jakie
w czasach obecnych na pierwszy plan się wysuwają.Zrozumiałą jest
rz czą,że tak wielkiego programu nieś da się nagle zrealizować.
To też największym błędem byłoby wymagać odrazu wszystkiego
a jednocześnie nic nie brać o ile wszystko nie dą się osiągnąć.
Po drodze tej nie kroczyły nawet mocarstwa,jak Włochy, przy rea-
lizowaniu swej jedności narodowej.O ile tamte zadanie wymagało
kilkudziesięciu lat,to cóż dopiero mówić o Litwie.Czem była
w swoim czasie Austrja dla Włoch, tem dzisiaj jest Polska dla
nas.Nasze "Risorgimento" rozpoczęło się już przed kilkudziesię
ciu laty i może jeszcze zająć dużo czasu,zanim jedność narodowa
zostanie osiągnięta.Święcie jednak wierzymy, że części okupowa
nej Litwy powrócą do Litwy niepodległej i nadejdzie czas,gdy w
starym grodzie Gedymina powiewać będzie sztandar niepodległej
Litwy.Przygotowując się do tego uroczystego dnia nie będziemy
unikali żadnego środka,któryby przybliżał nas do celu ostateczne
go.To też wrazie potrzeby nie będziemy unikali nawet układów
z Polską, o ile tylko układy te będą się toczyły w tych spra-
wach,które przyczynią się do realizacji naszego programu.Czy kon
kretnie praca taka będzie możliwa, zależać będzie nie od nas,
lecz od Polaków.-
Od samego początku zapatrywaliśmy się bardzo przychyl
nie na odrodzenie narodu polskiego i jego życie niepodległe.
Cieszyliśmy się widząc, żennaród ten, z którym mieliśmy w przesz
łości wiele wspólnyego, i z którym nawet dwukrotnie najlepsi sy
nowie Litwy powstali w XIX wieku przeciwko Rosji w celu odzyska
nia niepodległości politycznej, istotnie doczekał jaśniejszej
przyszłości po tylu prześladowaniach i mękach.Gdy w 1917 roku
Polacy przybyli z pozdrowieniem na sejm litewski w Piotrogro-
dzie, z radością przyjęliśmyich słowami poety:"Fortunati quorum
iam moenia surgent"- że powstaje już niepodległa Polska.Nie ina-
czej czujemy dzisiaj i uznajemy byt niepodległej i mocnej Polski
za potrzebny nam,gdyż w takim razie los niepodległej Litwy rów
nież byłby w większym stopniu zapewniony.W takim razie dlacze
góż na Litwie zapanowała tam ogromna nienawiść przeciwko Polakom
Oto dlatego,że twórcy niepodległości polskiej nie zadawalniali
się Polską etnograficzną, któraby była współczesnem państwem
kulturalnem,lecz zechcieli wznowić - Polskę - Litwę z 1772 ro
ku,którą historja już potępiła i na wieki pogrzebała.Państwa
takiego bez środków imperjalistycznych nie podobna wskrzesić-
Stąd to pochodzi cała nienawiść sąsiadów do imperjalistycznych
zakusów Polski.W imię sprawiedliwości należy jednak zauważyć
że polityczna ideologja w Polsce w 1927 roku o wiele się róż
ni od ideologji z 1918 i 1920 roku.-
Polityczna ideologja polska czerpiąca swe źródło z
czasów rycersko.feodalnych średniowiecza i wypływający stąd poli
tyczny program Polski przyczynił nietylko nam wiele szkody,lecz
także samym Polakom.Stworzenie mocarstwa,któremu zbywa na polity
cznem wychowaniu, na ekonomiczno.finansowych podstawach,wniosło
do życia międzynarodowego niezdrowy militaryzm i stworzyło wew-
nątrz kraju ciężar długów ruinę ekonomiczną,złe stosunki z są-
siadami wreszcie ciągłe niebezpieczeństwo okrojenia terytorjów
ze strony potężniejszych sąsiadów.Dla Litwinów bardziej się
przeto wydały pożądane stosunki z sąsiadami nadbałtyckiemi Łot
wą i Estonja aniżeli stosunki z Polską-Wspomniałem już powyżej,
że międzynarodowa sytuacja tych krajów może być taka sama.Dokła
dano wysiłków do zbliżenia wzajemnego wszystkich państw nadbałty
ckich.Łotwa na drodze zbliżenia z Estonją uczyniła już duży
krok naprzód podpisując swą ostatnią unję celną.Pakt ten posia
da nietylko ekonomiczne znaczenie.Pomaga on pozatem również do
zbliżenia politycznego,które w rezultacie może doprowadzić
do federacji pomiędzy temi dwoma państwami.Litwa nie mogła w
zbliżeniu tem wziąć udziału, wskutek swego konfliktu z Polską.
Nie będzie mogła taż Litwa układać się z Łotwą i Estonją w spra
wie żadnych unji celnych zanim spór z Polska nie zostanie zakoń
czony.Wchodząc bowiem w unję celną z Łotwą i Estonją znaleźlibyś

my się w takiej sytuacji,że towary nasze bez opłat celnych szły by do Łotwy,stamtąd zaś za opłatą celną wędrowałyby do Polski, natomiast towary polskie w ten sam sposób przybywałyby na Litwę Innemi słowy xxxx zaczęlibyśmy faktycznie mieć stosunki handlowe z Polską,chociaż drogą okólną.-

Rząd wyłożył jedynie najważniejsze rysy polityki zagranicznej,to też wcale nie ma potrzeby wspominania o zakończeniu rokowań w sprawie traktatu handlowego z Estonją, jak też o rokowaniach z Niemcami w sprawie całego szeregu kwestyj.Wszystkie te sprawy i cały szereg innych rząd zamierza pomyślnie doprowadzić do końca,ledz są to właściwie sprawy nasze codzienne o których bardziej odpowiednią jest rzeczą mówić w innych okolicznościach.-

Rxxxxxxxx

Polityka ekonomiczna i finansowa.-

Przystępujemy obecnie do polityki rządu w sprawach ekonomicznych i finansowych.Są to najważniejsze i najbardziej trudne sprawy pod każdym względem.Żaden kraj nie unormowany pod względem ekonomicznym nie może długo istnieć.W dzisiejszych czasach polityczne znaczenie państwa zależy głównie od jego potęgi ekonomicznej.Najlepszym tego przykładem jest powojenna sytuacja Niemiec.Sympatje okupowanej Litwy będą po naszej stroni nie w tem większej mierze, im lepiej będziemy zorganizowani pod względem ekonomicznym, i im większa będzie różnica pomiędzy nędzą,jaką na teren wileński wniosła Polska,a dobrobytem w niepodległej Litwie.Musimy wszyscy być przekonani,że bez odpowiedniego przygotowania konomicznego odzyskanie Wilna nie da się dla Litwy pomyśleć.-

Przygotowując przeto bardziej jasną przyszłość dla Litwy musimy przedewszystkiem brać za punkt wyjścia naszą dzisiejszą sytuację ekonomiczną.Oddawna już dużo się pisze i mówi o ciężkim stanie ekonomiczny Litwy.Jakiż jest ów stan ekonomiczny Litwy w rzeczywistości? Nie podobna przeczyć,że sytuacja istotnie jest bardzo ciężka.Szczególnie wielkie trudności panują w dziedzinie rynków zbytu dla rolniczych produktów litewskich oraz w zakresie kredytu.Rząd liczy przedewszystkiem na sanację gospodarki krajowej drogą podniesienia poziomu produkcji rolnej. Po za kilku gałęziami przemysłu produkcja litewska związana jest głównie z rolnictwem.Pod względem ekonomicznym Litwa jest krajem rolniczym, co przyznają zarówno wszyscy Litwini,jak też nie.Litwini.-

Dla wyprowadzenia kraju z dzisiejszej ciężkiej sytuacji gospodarczej rząd dokładać będzie wszelkich wysiłków,ażeby możliwie jaknajwięcej poprzeć przeprowadzenie reorganizacji naszej produkcji rolnej.Szczególną uwagę zwracać się będzie na rozwój mleczarstwa,hodowli nierogacizny i ptactwa domowego.Do pracy nad podniesieniem rolnictwa rząd powoła wszystkie siły twórcze kraju i wszystkie istniejące w tym zakresie xxxx organizacje rolnicze, oceniając ich znaczenie według dokonanej przez nie pracy.Przy tej sposobności rząd musi zaznaczyć,że niezbędną jest zasadnicza reorganizacja organizacyj,pracujących w dziedzinie rolnictwa.Do reroganizacji tej zmierzają same organizacje które widzą potrzebę większej jedności w swem łonie.Dla skutecznego przyczynienia się do pracy wspomnianych organizacyj nad podniesieniem rolnictwa rząd nie będzie szczędził pracy ani pieniędzy,uważając to za jedno ze swych głównych zadań ekonomicznych.-

Aczkolwiek od kilku już lat dokonywa się reforma rolna nie dotknęła jednak ona prawie wcale parcelacji wiosek na osiedla pojedyncze.Już obecnie w Ministerstwie rolnictwa zalega takie mnóstwo podań w sprawie wspomnianej parcelacji,że w ciągu najbliższych trzech lat niepodobna będzie całkowicie ich uwzględnić.Sama liczba tych podań świadczy o tem,jak żywą i doniosłą jest sprawa parcelacji wiosek na osiedla pojedyncze, mimo to, że nikt w tym kierunku wśród włościan nie prowadzi agitacji. Znaczy to, że sami wieśniacy doskonale zdają sobie sprawę, iż stary system gospodarki wioskowej stał się w obecnych warunkach niemożliwym, i że produkcja wymaga warunków nowych.-

Mnóstwo osób oczekiwało,że osadnicy, którzy uzyskali grunta z podziału dworów będą mogli z powodzeniem na parcelach swych gospodarzyć.Wszelako większość osadników nietylko się nie zagospodarowało,lecz nawet nie może tego dokonać,ponieważ przeważnie nie umie wystawić sobie budynków,nabyć potrzebnego martwego i żywego inwentarza, znaleść niezbędny kredyt.-Ażeby wszyscy osadnicy na Litwie mogli w szybkim czasie stanąć na gi potrzebne by były wprost ogromne środki.Rząd litewski prowadząc w szybkim tempie parcelację dworów, nie mógł dotychczas środków takich stworzyć, chociaż mu na chęciach w tym kierunku nie zbywało.Środków takich rząd obecny również stworzyć nie zdoła.Dlatego też parcelacja gruntów dworskich uzgodnioną będzie ze zdolnością osadników, do stwarzania gospodarki na uzyskiwanej ziemi Pozatem dla pobudzenia osadników do bardziej energicznego zagospodarowywania się na uzyskanych parcelach oraz w celu podniesienia zaufania ich w trwałość polityki rządowej,niezbędna jest rzeczą uznanie nadanej osadnikom ziemi, za pełną ich własność. Dokładać się też będą wysiłki do tego,ażeby jeszcze w ciągu 1927 roku wydane zostały dokumenty własności wszystkim osadnikom, w pierwszym zaś rządzie ochotnikom.-

Prace pomiarowe oraz inne roboty związane z rolą jak osuszanie gruntów,drenowanie,meljoracja i t.p.będą prowadzone w tempie możliwie najbardziej intensywnem.Po zatem osadnikom oraz mieszkańcom wsi, którzy przenoszą się na osiedla pojedyńcze zacznie się udzielać odpowiedniej pomocy technicznej i kredytowej,zwłaszcza w zakresie rozbudowy.-

Po za powyższemi, utrudniającemi produkcję względami istnieją także inne trudności.W upadku produkcji,względnie w jej powolnym rozwoju wielką rolę odegrały również pewne niefortunne ustawy,które stawiały robotników rolnych w uprzywilejowanej sytuacji, zapewniając im stałe wynagrodzenie, oraz wyjątkowe warunki pracy.Wszelka bardziej jeszcze zapewne,aniżeli ustawy te działała na robotników rolnych ujemnie odnośna propaganda.W rezultacie tego wszystkiego wydajność pracy spadła w ciągu kilku lat ostatnich ogromnie.W tym samym również kierunku działały częstokroć strejki.Liczba bezrobotnych zaczęła wzrastać-zwłaszcza, że bezrobotni,chociaż nie wszyscy otrzymywali dosyć obfite zapomogi ze skarbu państwa.Emigracja,jaka się przeszło rok temu rozpoczęła,zwłaszcza emigracja do Brazylji okazała,że system zabijania pracy,zabija sam siebie.Emigracja ta jest sygnałem poważnego niebezpieczeństwa dla nas jakie może Litwie grozić o ile nie zdołamy uregulować i rozwinąć swego życia ekonomicznego. Przecież na Litwie nalicza się zaledwie zaledwie 38 mieszkańców na jeden kilometr kwadratowy, podczas gdy w Niemczech mieszkańców na kl.kw. przypada blisko 130,zaś w Polskce etnograficznej blisko 80.Niezbędną jest przeto potrzeba znacznego zwiększenia liczby ludności,tak ażeby puste obszary Litwy nie mogły nęcić sąsiadów jej w kierunku kolonizacji naszego kraju. Zwłaszcza niebezpieczeństwo staje się groźne, skoro się zważy że nawet z tak rzadko zaludnionego kraju,jak Litwa,o ziemi stosunkowo urodzajnej ludność tłumnie emigruje.Jest to bardzo poważny symptom chorobliwy.

Wzrost liczby bezrbotnych oraz intensywności ruchu uchodczego już w 1926 roku wykazał,że kryzys ekonomiczny na Litwie wielce się zaostrzył.To też jedną z pierwszych trosk rządu obecnego jest podniesienie wydajności pracy,jako środek walki z kryzysem.Dotychczas praca na Litwie była w sytuacji anormalnej Największa trudność w tym względzie była tego rodzaju,że pracodawcy zmuszeni byli płacić zbyt wysokie wynagrodzenie pracownikom, a jednocześnie koszta utrzymania były dla pracowników również zbyt wysokie.

Rząd już nieraz zmuszony był do ingerowania w konflikty pomiędzy robotnikami, a pracodawcami, nie dopuszczając do gwałtownego obniżenia zarobków,chociaż płace robotnicze niekiedy były wprost dla pracodawców nieznośny ciężarem.Zdaniem rządu ogromnie doniosłą jest w tej sprawie rzeczą,ażeby robotnicy sami się przekonali,że pracodawcy istotnie nie mogą płacić tak wysokiego wynagrodzenia i że robotnicy muszą wybierać pomiędzy dwiema możliwościami:bądź otrzymywać dotychczasową płacę przez pewien czas,lecz natomiast potem pozostać bez żadnej płacy,gdy pracodawca zbankrutuje,bądź też posiadać wynagrodzenie mniejsze

Mnóstwo osób oczekiwało, że osadnicy, którzy uzyskali grunta z podziału dworów będą mogli z pożytkiem na parcelach swych gospodarzyć. Jednakże większość osadników nietylko się [illegible] zagospodarowało, lecz nawet nie może tego dokonać, ponieważ przeważnie nie umie wystawić sobie budynków, nabyć potrzebnego martwego i żywego inwentarza, znaleźć niezbędny kredyt. Ażeby wszyscy osadnicy na Litwie mogli w szybkim czasie stanąć na [illegible] potrzebne by były wprost ogromne środki. Rząd litewski prowadząc w takim tempie parcelację dworów, nie mógł dotychczas środków takich stworzyć, chociaż mu na chęciach w tym kierunku nie zbywało. Środków takich rząd obecny również stworzyć nie zdoła. Dlatego też parcelacja gruntów dworskich uzgodniona będzie ze zdolnościa osadnickow, do stworzenia gospodarki na uzyskanej ziemi. Sposobem dla pobudzenia osadników do bardziej energicznego zagospodarowywania się na uzyskanych parcelach oraz w celu podniesienia zaufania ich w trwałość polityki rządowej, niezbędna jest rzeczą uznanie nadanej osadnikom ziemi, za pełną ich własność. Dokładać się też będą wysiłki do tego, ażeby jeszcze w ciągu 19[illegible] roku wydane zostały dokumenty własności wszystkim osadnikom, w pierwszym zaś rzędzie ochotnikom.

Prace pomiarowe oraz inne roboty związane z rolą jak osuszanie gruntów, drenowanie, meljoracja i t.p. będą prowadzone w tempie możliwie najbardziej intensywnem. Po za tem osadnikom oraz mieszkańcom wsi, którzy przenoszą się na osiedla pojedyncze zacznie się udzielać odpowiedniej pomocy technicznej i kredytowej, zwłaszcza w zakresie rozbudowy.

Po za powyższemi, utrudniającemi produkcję względami istnieją także inne trudności. W upadku produkcji, względnie w jej powolnym rozwoju wielką rolę odegrały również prawne [illegible] ustawy, które stawiały robotników rolnych w uprzywilejowanej sytuacji, zapewniając im spore wynagrodzenie, oraz [illegible] warunki pracy. Wszelka bardziej jeszcze zapewne, aniżeli [illegible] te działała na robotników rolnych ujemnie odnośna [illegible] da. W rezultacie tego wszystkiego wydajność pracy spadła w ciągu kilku lat ostatnich ogromnie. W tym samym również kierunku działa [illegible] stokroć [illegible] liczba bezrobotnych zaczęła wzrastać [illegible], że bezrobotni, chociaż nie wszyscy otrzymywali [illegible] z pomocy od skarbu państwa [illegible]. [illegible] roku temu rozpoczęła, zwłaszcza emigracja do Brazylji okazała, że [illegible] z zabijania pracy, zabija sam siebie. Emigracja ta jest [illegible] niebezpieczeństwa dla nas jakie może [illegible] Przecież na Litwie nalicza się zaledwie zaledwie 50 mieszkańców na jeden kilometr kwadratowy, podczas gdy w Niemczech [illegible] na kl.kw. przypada blisko 130, zaś w Polsce [illegible] blisko 80. Niezbędna jest przeto potrzeba znacznego zwiększenia liczby ludności, tak ażeby puste obszary Litwy nie mogły nęcić sąsiadów jej w kierunku kolonizacji naszego kraju. Zwłaszcza niebezpieczeństwo staje się groźne, gdy się zważy że nawet z tak rzadko zaludnionego kraju, jak Litwa, o ziemi [illegible] stuprocentowo urodzajnej ludność [illegible] emigruje. Jest to bardzo poważny symptom chorobliwy.

Wzrost liczby bezrobotnych oraz intensywność ruchu wychodźczego już w 1926 roku wykazał, że kryzys ekonomiczny na Litwie wielce się zaostrzył. To też jedną z pierwszych trosk rządu obecnego jest podniesienie wydajności pracy, jako środek walki z kryzysem. Dotychczas praca na Litwie była w sytuacji anormalnej, [illegible] trudność w tym względzie była tego rodzaju, że pracodawcy zmuszeni byli płacić zbyt wysokie wynagrodzenie pracownikom, a jednocześnie [illegible] obrzymania były dla pracowników równie zbyt wysokie.

Rząd już niieraz zmuszony był do interweniowania w konfliktach pomiędzy robotnikami, a pracodawcami, nie dopuszczając do [illegible] obniżenia zarobków, chociaż płace robotnicze nieraz były wprost dla pracodawców niezmiernym ciężarem. Zdaniem rządu ogromnie doniosłą jest w tej sprawie rzeczą, ażeby robotnicy się przekonali, że producent ostatnie nie może płacić tak wysokiego wynagrodzenia i że robotnicy muszą wybierać pomiędzy [illegible] możliwościami: bądź otrzymywać dobre wynagrodzenie przez [illegible] czas, lecz następnie potem pozostać bez żadnej pracy, [illegible] przedsiębiorstwo zbankrutuje, bądź też zadowolić się [illegible] [illegible]

---

by zwiększając wydajność pracy żywić nadzieję,że gdy minie kryzys ekonomiczny,wysokość zarobku znowu wzrośnie.-

Jedną z najbardziej doniosłych i naglących spraw bieżących w Litwie jest kwestja dróg.Względne znaczenie kolei znacznie się obecnie zmniejszyło,szczególnie jako środka komunikacji na nieznacznych odległościach.Dlatego też byłoby niebezpiecznie przeznaczać z budżetu większe sumy na budowę kolei.Zupełnie inaczej sprawa się przedstawia z uporządkowaniem gościńców.Bez uporządkowanych gościńców bowiem jest nie do pomyślenia rozwój wytwórczości rolnej.Przeprowadzać i utrzymywać te drogi należy sposobami gospodarskimi.Jeżeli do naprawiania i należytego utrzymywania dróg zostaną zobowiązane miejscowe samorządy,szczególnie gminne,to pracę nad uporządkowaniem dróg bitych dokona się bez nazbyt wielkich wydatków pieniężnych.-

Następną,wielką bolączkę naszej gospodarki stanowi sprawa kredytu.Dotąd nie zdążono jeszcze stworzyć dostatecznej ilości kapitału obrotowego,który kilkakrotnie uległ zniszczeniu w latach inflacji i na brak którego cierpią prawie wszystkie gałęzie gospodarki.Rząd,mając to na uwadze,będzie się starał,aby znajdujące się w kraju resursy pieniężne,zostały jaknajbardziej celowo zużytkowane,w pierwszym rzędzie,aby nie szły one na finansowanie wwozu produktów zagranicznych,a zostały użyte na potrzeby rolnictwa,przemysłu i eksportu.Rząd zamierza w tym celu uzgodnić działalność prywatnych urzędów kredytowych z kierunkiem polityki Banku Litewskiego.Wielkie znaczenia dla ułatwienia kredytu miałaby pożyczka zagraniczna, gdyby warunki jej były możliwe do przyjęcia.Niestety,wszystkie dotąd proponowane pożyczki były na tak ciężkich warunkach,których przyjąć nie może żaden rząd,którego obchodzi przyszłość Litwy.Nowe kredyty byłyby tylko wówczas produkcyjne,gdyby podniosły one naszą wytwórczość i zwiększyły nasz eksport zagraniczny.Rząd zamierza w tym celu iść w jednym kierunku w sprawie pożyczki na handel i przemysł,w innym zaś - w sprawie pożyczki na cele rolnicze i im podobne.W pierwszym wypadku rząd będzie popierał wszelką prywatną inicjatywę w szukaniu kredytu zagranicą i na wypadek istnej potrzeby udzieli swych gwarancyj przez centralne instytucje kredytowe,w drugim zaś opracuje plan prawidłowego skonsumowania pożyczki i posiadając wyraźny program podniesienia gospodarki rolnej będzie szukał tej pożyczki w pierwszorzędnych źródłach,nie wiążąc jej z kwestią oddania monopolu i tem podobnych koncesyj obcokrajowcom.-

Ułatwienie pracy rządu i organizacyj rolniczych w dziedzinie kulturalnej gospodarki rolnej zależy od rozwoju działalności Izby Rolniczej.Ponieważ obecna Izba Rilnicza nie całkowicie reprezentuje rolników litewskich, rząd opracowuje nowy projekt ustawy Izby Rolniczej,na podstawie którego Izba będzie się składała w znacznej większości z obieranych przez rolników delegatów i w mniejszej części z delegatów obieranych przez organizacje rolnicze.Tak przekształcona Izba Rolnicza zajmie się większością tych prac w dziedzinie kulturalnej gospodarki rolniczej,które obecnie należą do Departamentu Rolniczego.

Nakoniec, ze względu na ogólną sytuację dzisiejszą w Litwie, należy dołożyć wszelkich możliwych starań,aby kraj mógł się wyżywić z własnego urodzaju.

Przy przeprowadzaniu reformy kredytowej należałoby zwrócić również uwagę na nasze instytucje kredytowe,jak również na unormowanie sytuacji kooperacyjnej i komercyjnej.-

Nasze banki komercyjne niemal wszystkie obracają stosunkowo zbyt małymi kapitałami, to też kredyty są zbyt kosztowne.Przy wielce niestałych konjunkturach gospodarczych, liczne lecz drobne banki litewskie z ogromną trudnością mogą się utrzymać i czynić wypłaty zwłaszcza te banki,które próbują zbliżyć się do organizacji produkcji.Niepowodzenia tego czy owego banku,jak to się często zdarza na Litwie, zwiększają jeszcze w większym stopniu kryzys kredytowy i zmuszają rząd do poważnej troski w sprawie stworzenia dla Litwy jednego,skonsolidowanego banku komercyjnego drogą fuzji wszystkich banków w tym zakresie.

Kredyt kooperacyjny jest u nas zbyt niedostępny. Wskutek tego istniejące drobne instytucje kredytowe nie są w zupełności odpowiednie do pośredniczenia pomiędzy centralnemi instytuciami kredytowemi /Bank Rolny, Bank Litewski/ a ludem.-

Większy rozwój zasady oszczędności, jest w tym zakresie nieunikniony.

Praca reorganizacyjna nie może pominąć, ani Banku Litewskiego ani też Banku Rolnego. Pomimo tego że Bank Litewski jest kierowany z wielką ostrożnością i zdołał zapewnić stałość waluty litewskiej, doświadczenie i praktyka wykazują, że wiele dasię również w Banku Litewskim udoskonalić. Podobnież, jak każda instytucja emisyjna Bank Litewski winien być regulatorem kredytów. Wszelako już ta jedna strona, że różnica pomiędzy pobieranymi przez Bank Litewski odsetkami, a odsetkami, które pobierają inne banki jest bardzo znaczna, świadczy, o tem, że pewne rzeczy są w tej dziedzinie objawem niezdrowym i wymagającym sanacji. Podobnie rzecz się ma z Bankiem Rolnym. Działalność Banku Rolnego wypadnie bardziej dostosować do potrzeb wsi litewskiej do potrzeb naszych rolników.

Sumy brakujące, moglibyśmy otrzymać od braci naszych z Ameryki, którzy w znacznej mierze się przyczynili do postawienia na nogi niepodległej Litwy, probując przy pomocy swych kapitałów wywierać wpływ na nasze życie ekonomiczne. Później wszelako Litwini amerykańscy się zawiedli i wycofali się wraz z kapitałami z powrotem do Ameryki. Po niemiłem doświadczeniu obecnie trudniej jest zainteresować Litwinów amerykańskich w udziale w życiu gospodarczym Litwy. Wszelako jest to rzecz możliwa. Litwinom amerykańskim trudno było również przyczynić się do podniesienia życia ekonomicznego na Litwie również z tego względu, że ci z pośród Litwinów amerykańskich, którzy uzyskali obywatelstwo amerykańskie nie mogą nabywać na Litwie nieruchomości. Litwini, jako rolnicy, pragną przeważnie nabywać ziemię, nie mogąc zaś wskutek skrępowania jakie narzuca na nich ustawa, zadośćuczynić swym dążniom i często nie mogą wprost swych kapitałów odpowiednio na Litwie ulokować. Przyczyna ta winna być usunięta, a to drogą skasowania ustawy utrudniającej nabywanie Litwinom amerykańskim roli na Litwie. Inną przeszkodą dla Litwinów amerykańskich była okoliczność, że mogli oni pracować dla dobra Litwy jedynie w wypadku, gdy sami przybywali do Litwy na stałe. Innemi słowy kto nie chciał stracić zarobków w Ameryce nie mógł w żaden inny sposób przyczynić się do podniesienia naszego życia ekonomicznego, jak tylko bądź przybywać do Litwy, bądź też przysyłać swym krewnym z Ameryki pieniądze. W pierwszym wypadku przybywający do Litwy Litwin amerykański musiał pozostawiać kogoś ze swej rodziny, względnie ze swych zaufanych ludzi w Ameryce, w drugim zaś wypadku rezultaty współpracy Litwinów amerykańskich z obywatelami Litwy nad gospodarczą odbudową kraju były niezupełne. i nie przynosiły pożądanych wyników. Z drugiej jednak strony stwierdzić należy, że suma pieniężnych przekazów z Ameryki wynosi co rocznie niemal 30 milionów litów, co najdobitniej świadczy o zainteresowaniu Litwinów Amerykańskich naszymi sprawami ekonomicznymi- moglibyśmy spodziewać się jeszcze większych sum przesyłanych z za oceanu. W tym celu należałoby odpowiednio ułatwić Litwinom amerykańskim tę sprawę. Należy mianowicie przekazać konsulatom naszym w Ameryce wszystkie czynności wydawania dokumentów i aktów państwych, dotyczących Litwinów amerykańskich, którzyby pra-neli w życiu ekonomicznem Litwy brać czynny udział. Jednocześnie wypadnie zwiększyć liczbą samych konsulatów oraz rozszerzyć ich funkcje. Być może, że jednemu z wielkich banków litewskich, jak np. Bank Litewski, wypadnie stworzyć agencje własne w Ameryce. W ro-naitych bowiem bankach amerykańskich, wkłady litewskie stanowią znaczny odsetek wkładów wszystkich wogóle obywateli Stanów Zjednoczonych natomiast procentowo wkłady Litwinów amerykańskich w Bankach litewskich są nieznaczne. Płacąc xxxxx wyższy odsetek od wkładów Litwinów Amerykańskich w bankach litewskich aniżeli w bankach Stanów Zjedn. możemy przyciągnąć do banków litewskich znaczne sumy pieniężne, które przyczynią się do ugruntowania naszej waluty i do ożywienia xxxxx rynku pieniężnego.-

Obok poprawek warunków kredytowych, troską rządu winno być znalezienie nowych rynków zbytu dla naszych produktów oraz wzmocnienie eksportu produktów tych zagranicę.-

---

Kredyt kooperacyjny jest u nas zbyt niedostateczny.Jakkolwiek też istniejące drobne instytucje kredytowe sięgają w zupełności odpowiednie do pośredniczenia pomiędzy centralnemi instytucjami kredytowemi /Bank Rolny,Bank Litewski/ a ludem.

Większy rozwój zasady oszczędności jest w tym zakresie [illegible].

Praca reorganizacyjna nie może pominąć ani Banku Litewskiego ani też Banku Rolnego.Pomimo tego że Bank Litewski jest kierowany z wielką ostrożnością i zdołał zasłużyć [illegible] ty litewskiej, doświadczenie i praktyka wykazują, że wiele da się również w Banku Litewskim udoskonalić.Podobnie,jak każda instytucja emisyjna Bank Litewski winien być regulatorem kredytów.Wszelako już ta jedna strona,że różnica pomiędzy pobieranemi przez Bank Litewski odsetkami, a odsetkami,które pobierają inne banki jest bardzo znaczna, świadczy o tem,że pewne rzeczy są też dziedzinie obiegowej niezdrowemi wymagającemi sanacji.Podobnie rzecz się ma z Bankiem Rolnym.Działalność Banku Rolnego wymaga [illegible] bardziej dostosować do potrzeb wsi i litewskich od potrzeb naszych rolników.

Sumy brakujące, możliwiamy otrzymać od braci naszych z Ameryki,którzy w znacznej mierze się przyczynili do powstania na nowo niepodległej Litwy, przybniąc prawo pomocy swych braciom wywierać wpływ na nasze życie ekonomiczne.Dotychczas Litwini amerykańscy się zawiedli i wycofali się wraz z kapitałami z powrotem do Ameryki.Po pierwsze doświadczeniu obecnie trzeba jest zainteresować Litwinów amerykańskich w udziale w gospodarczym Litwy.Wszelako jest to rzecz możliwa.Litwinom amerykańskim trudno było również przyczynić się do podniesienia życia ekonomicznego na Litwie również z tego względu, że oni z powodu Litwinów amerykanów,którzy nazywali obywatelstwo amerykańskie nie mogą nabywać na Litwie nieruchomości.Litwini,jako rolnicy,przeważnie pragną nabywać ziemię, nie mogąc zaś wskutek uprzedzenia jakie narzuca na nich ustawa,zadośćuczynić swym [illegible] i często nie mogą wprost swych kapitałów odpowiednio na Litwie ulokować.Przeszkoda ta winna być usunięta, a to drogą zmiany ustawy utrudniającej nabywanie Litwinom amerykańskim roli na Litwie.Inna przeszkoda dla Litwinów amerykańskich była okoliczność, że mogli oni pracować dla dobra Litwy jedynie w wypadku,gdy sami przybywali do Litwy na stałe.Inni zaś,chcąc kto nie chciał stracić zarobków w Ameryce nie mógł w żaden inny sposób przyczynić się do podniesienia naszego życia ekonomicznego,jak tylko bądź przybywając do Litwy,bądź też przysyłać swym krewnym pieniądze.W pierwszym wypadku przybywający do Litwy Litwin amerykański musiał pozostawiać kogoś ze swej rodziny wspólnie ze swych najbliższych ludzi w Ameryce,w drugim zaś wypadku rezultaty współpracy Litwinów amerykańskich z obywatelami Litwy nad gospodarczą odbudową kraju były niezupełne, i nie przynosiły pożądanych wyników.Z drugiej jednak strony [illegible], że suma pieniężnych przekazów z Ameryki wynosi co roku nie mniej 30 miljonów litów, co najdobitniej świadczy o szczerym stosunku Litwinów Amerykańskich naszemi sprawami ekonomicznemi. [illegible] przyczyniać się jeszcze więcej ich braci zza oceanu. W tym celu należałoby odpowiednio zachęcić Litwinów amerykańskich tą sprawą.Należy niezwłocznie przekazać konsulatom naszym w Ameryce wszystkie czynności wydawania dokumentów i [illegible] dotyczących Litwinów amerykańskich, którzy by mogli w życiu ekonomicznem Litwy brać czynny udział.Jednocześnie wypadnie zwiększyć liczbę naszych konsulatów oraz rozszerzyć ich funkcje.Być może,że jednemu z wielkich banków litewskich,jak Bank Litewski, wypadnie stworzyć agencje własne w Ameryce. W [illegible] bowiem bankach amerykańskich, wkłady litewskie stanowią znaczny odsetek wkładów wszystkich wogóle obywateli Stanów Zjedn., natomiast procentowo wkłady Litwinów amerykańskich w Bankach litewskich są nieznaczne. Przeciętnie wyższy odsetek od wkładów Litwinów Amerykańskich w bankach litewskich aniżeli w bankach Stanów Zjedn. mógłby przyciągnąć do banków litewskich znaczne sumy pieniężne, które przyczyniłyby się do ugruntowania naszej waluty i do ożywienia rynku pieniężnego.

Obok poprawy warunków kredytowych, [illegible] być znalezienie nowych rynków zbytu dla [illegible] produktów [illegible].

[62]

Nasz sąsiad zagraniczny, z którym głównie prowadzimy handel
Niemcy,wprowadziły już w końcu 1925 roku taką taryfę celną
oraz regulamin sanitarny,że eksport litewski napotkał w tej
dziedzinie na trudności nie do przezwyciężenia.Wobec tego,że
litewska taryfa celna na importowane do Litwy towary i stosunko
wo bardzo niska,sąsiednie państwa nie mają żadnego interesu w
zawarciu z Litwą paktów handlowych,któreby udzielały produktom
litewskim ulg w innych krajach.Dla przystosowania naszej tary
fy celnej do potrzeb polityki handlowej, rząd zwróci się do
Sejmu z prośbą zmiany taryfy celnej w tym duchu,ażeby gabinet m
nistrów miał możność podwyższania zobowiązującej dzisiaj taryfy
do 20% w stosunku do towarów poszczególnych.Jednocześnie rząd
będzie zmierza do stosowania taryfy maksymalnej, względem tych
krajów, które nie zawarły z Litwą traktatów handlowych.Stosu-
jąc powyższą zasadę i zawierając szereg traktatów handlowych,
opartych na zasadach wzajemności,z państwami sąsiedniemi,rząd
licza zarówno z jednej strony na unormowanie własnego rynku,z
drugiej zaś strony na ochronę swych interesów zagranicą.-

Niezależnie od troski o znalezienie rynków zbytu,
rząd będzie dokładał wysiłków do podniesienia naszego eksportu.
Tak np: wyrażana w sferach kooperacji rolniczej myśl o przymuso
wym udziale w organizacji mleczarń, znajdzie ze strony rządu
poparcie jedynie w tym wypadku, o ile rząd będzie dostatecznie
przekonany w realnej korzyści tej koncepcji dla kraju.Jak się
zdaje wzmożony eksport masła i świniny będzie rzeczą nieuniknio
ną.-

Po sprawach kredytowych i kwestji rynków zbytu nastepu
je sprawa finansów.Finanse nasze są w znacznej mierze nieuregu
lowane,Z jednej bowiem strony sam system podatkowy jest wielce
niedoskonały,z drugiej zaś podatki są niedokładnie ściągane.Obci
ciążenie podatkowe i rozłożenie podatków często mija się na
Litwie z zasadami prawnemi, oraz z celowym obliczeniem zdolnoś
ci płatniczej ludności.Wszystkie nasze podatki dotychczas cecho-
wał duży fiskalizm.Oczywiście,sprawy tworzycego się państwa ni
dają się tak łatwo uregulować,jak sprawy państwa istnie
jącego oddawna i do życia państwowego wdrożonego.W związku z
tem podatki muszą być samo przez się większe,aniżeli to zwykle
ma miejsce.Tak się rzecz przedstawia pod tym względem także na
Litwie.Pozatem brak jest statystycznych informacyj w sprawie
rozłożenia podatków i nieuregulowany jest administracyjny apa-
rat finansowy.Brak ustaw finansowych, wreszcie trudność obli
czenia wysokości wydatków państwowych składają się na bar-
dzo duże trudności w systemie finansowym Litwy.System ten da
się zmienić jedynie po nabyciu większego doświadczenia w tym za
resie.Doświadczenie zaś takie da się osiągnąć jedynie drogą obs
rwacji, stosowanej w życiu.Rzecz prosta, rząd obecny nie może od
razu uczynić doskonałym obecnego systemu podatkowego, wszelako
cały szereg udoskonaleń w tej dziedzinie jest całkiem możliwych
Szczególnie bolesnym było dla płatników podatków rozkładanie
tych ostatnich według widzimisię organów administracyjnych, przy
czem stale pomijana była ustawa.Ciężar podatków nawet dość cięż
ki, wszelako sprawiedliwie i odpowiednio rozłożony nie wywoła
w żadnym wypadku większego niezadowolenia wśród płatników.
Całkiem możliwą jest rzeczą osiągnięcie sprawiedliwości takiej w
rozłożeniu podatków.Weźmy np: podatek od zysku,w sprawie które-
go takie mnóstwo napłynęło słusznych skądinąd zażaleń ze stro
ny ludności.Przecież można już było oddawna podatek ten uregu-
lować.Podobnież dało by się to powiedzieć o mnóstwie innych
podatków.Zaznaczyć pozatem należy,że wskutek braku dyscypliny i
odpowiedzialności karnej spory odsetek dochodu do skarbu nie
wpływa.Przy podejmowaniu bardziej surowych środków w walce z
kontrabandą, z wykupami od podatków,z łapownictwem i t.p. dałoby
się dochody skarbowe znacznie zwiększyć.W tym kierunku rząd bę-
dzie pracował opierając się na zasadniczych, odnośnych ustawach
Monopol może dać więcej dochodów aniżeli daje dotychczas
dochody celne, również mogą się zwiększać o ile odpowiednio zo-
stanie zorganizowana ochrona grani.Wzrostu dochodów można
się także spodziewać w zakresie gospodarki państwowej oraz wzros
tu dochodów z majątku państwowego.-

Gdzie nie da się zwiększyć dochodów, tam należy bardziej celowo uregulować wydatki. Jest sporo wydatków bez których doskonale można się obejść. Przedewszystkiem wypadnie poddać rewizji wydatki administracyjne, z tego względu zwłaszcza, że do 230 milionów litów wydatków państwowych zalicza się blisko 30 miljonów wydatków samorządowych. Wzmocnienie finansów naszych bez znaczniejszych redukcyj w zakresie wydatków administracyjnych jest nie do pomyślenia. W tym też kierunku wypadnie wydać cały szereg zasadniczych ustaw.-

Stosunki wewnętrzne.-

Doświadczenie wykazało, że najsłabszą stroną państwa naszego jest jego organizacja poczynając z góry, kończąc zaś na najniższych rozgałęzieniach aparatu administracyjnego. Spójrzmy na szczyty tej administracji, która została zorganizowana według zasad, zobowiązującej na Litwie konstytucji. Zasadniczą wadą Konstytucji naszej jest małe jej przystosowanie do naszego życia. Konstytucja przewiduje stały Sejm, jako właściwego rządcę kraju. Cały rząd, a mianowicie: prezydent i gabinet ministrów jest tworem sejmowym. Do sejmu nasze trafiają jedynie ludzie partyjni, zaś partyj w kraju jest zbyt dużo i to niezbyt pod względem politycznym wyszkolonych. To też rządca kraju sejm, dotychczas stale posiadał bardzo mało się nadających do rządzenia państwem ludzi. Przedstawiciele sejmu niewiele dotychczas mieli także czasu do obznajomienia się ze swą pracą, gdyż już po dwóch latach wypadało im troszczyć się o nowe wybory sejmowe. Ilość nadmierna partyj prowadzi do tego, że w sejmie wypada tworzyć różne koalicje, które dbają nie o interesy kraju, a tylko o własne partyjne egoistyczne dobro. Pozatem wyłaniający się z takich bloków koalicyjnych rząd, bywa zwykle wielce niestały, chwiejny. Faktycznie więc państwo pozostaje bez rządu.-

Litwie potrzebny jest rząd stały, wydajny pod względem pracy, nie obawiający się odpowiedzialności i mogący dłuższy czas utrzymać się przy sterze państwa. Rząd zaś taki może się wyłonić jedynie wtedy, o ile nie będzie on zależał od sejmu, a tylko od prezydenta państwa. Jedynie w takim wypadku rząd państwa mógłby liczyć na trwałość swej polityki. W takim jednak wypadku sam prezydent musiałby posiadać więcej autorytetu i być od sejmu niezależnym, co znów da się osiągnąć jedynie wtedy, o ile będzie on wybierany nie przez sejm, jak to ma miejsce obecnie, a tylko przez cały naród. Wobec tego, że życie państwowe Litwy posuwa się naprzód bardzo powoli, należy, ażeby prezydent był obierany na czas dłuższy, a mianowicie na okres niemniejszy od 7-miu lat, jak to ma miejsce we Francji, w Niemczech i w innych krajach. Nie wystarcza wszelako przedłużyć okres rządów prezydenta. Wypada oprócz tego rozszerzyć również same prawo prezydenta, ażeby nie był on jedynie reprezentantem, jak to konstytucja obecna Litwy przewiduje, lecz istotnie mógł krajem rządzić. Nietylko prezydentowi przydłużyć należy okres urzędowania. Uczynić to także należy w zakresie urzędowania sejmu przedłużając okres ten do pięciu lat, przez co uniknie się zbyt częstych wyborów i podniesie się jednocześnie wydajność pracy sejmu.-

Oto są znaczniejsze zmiany konstytucji. Zmiany te są zdaniem rządu niezbędne. Rząd uważa, że Litwie potrzebny jest system państwowy na wzór amerykańskiego i niemieckiego, lecz raczej bliższy systemowi amerykańskiemu, gdyż, jak kilkoletnia praktyka Niemiec wykazała, nie mogą one stworzyć stałego rządu, ponieważ zbyt się skłaniają ku parlamentaryzmowi. Konstytucja oparta na nowych, wspomnianych powyżej zasadach, nie wyczerpuje wszakże wszystkich, niezbędnych zmian w ustroju państwa litewskiego. Wypadnie także zmiany te przeprowadzać w innych dziedzinach, przedewszystkiem zaś w ordynacji wyborczej do sejmu. Sejm jest zbyt liczny. Przypomnieć należy, że Ameryka gdyby się przytrzymywała naszego systemu wyborów proporcjonalnych winnaby posiadać kongres o liczbie niemal 5.000 posłów. Niezależnie od tego potrzebne są także inne zmiany ordynacji wyborczej do sejmu.-

O wiele trudniej bezwątpienia da się przeprowadzić uregulowanie aparatu państwowego. Aparat ten składa się, jak wiadomo, z dwóch zasadniczych działów, aparatu państwowego i

[illegible]

Oto co znaczniejsze zmiany konstytucji. Zmiany te [illegible] z niej [illegible] niezbędne. [illegible] że Litwie potrzebny jest [illegible] państwowy na wzór amerykańskiego i niemieckiego, [illegible] tak kilkoletnia [illegible] stałego rządu, [illegible] konstytucja [illegible] nie wyczerpuje [illegible] państwa litewskiego [illegible] w innych dziedzinach. [illegible] do sejmu. Sejm jest [illegible] proporcjonalnych [illegible] Niezależnie od tego po [illegible] do sejmu.

O władzy [illegible] Aparat ten [illegible] się, jak wi- [illegible] z dwóch zasadniczych działów: aparatu państwowego i [illegible]

aparatu samorządowego.Żaden z tych działów nie jest po dziś
dzień należycie postawiony.Tem czem w państwie sejm,w samorzą-
dach jest tak zw.Rada - gminna,powiatowa i miejska.Z rady wyła
nia się Zarząd.Rada również jest niemal stała i jest stronnicz
ką decentralizacji, t.zn. zamierza rozszerzyć zakres działania
samorządów, drogą przekazania im pewnych gałęzi życia publicz-
nemi,nad któremi dotychczas zarząd sprawuje państwo.Rada mogłaby
uskutecznić swe zamierzenia należycie jedynie wtedy, gdy reorga
nizacji ulegnie sam ustrój samorządu.Kierunek reformy w danym wy
padku będzie ten sam, co w ustroju państwowym, a mianowicie:
rada mniejsza,wybierana na czas dłuższy /do 4-ch lat/ urzęduje
w ciągu roku na dwóch sesjach, nie dłuższych nad dwa miesiące.
Starosta, względnie burmistrz, wybierany jest przez gminę, czy
miasto,lecz zatwierdzany przez ministerstwo spraw wewnętrznych
Pozatem do pomocy burmistrzowi dodaje się dwóch asesorów z rady
gminnej, względnie miejskiej,Rady powiatowe całkiem się kasują,
natomiast gminom nadaje się prawo stwarzania związków.Budżet sa
morządowy zatwierdzany jest przez odnośne organy rządu i pub
likowany.Realizacja budżetu podlega kontroli tychże organów
rządowych.-

Aparat zaś państwowy winien być bardziej dostosowany
do potrzeb lokalnych.Obecny aparat rządowy ma zbyt szeroki
zakres działania.Przedewszystkiem liczba ministerstw winna być
zredukowana,jednocześnie ulec musi redukcji liczba urzędników
w poszczególnych ministerstwach.Pozatem zredukować wypadnie licz
bę powiatów, zastępując niektóre z obecnych powiatów, mniejsze
mi ośrodkami samorządowemi ze zredukowanym aparatem powiatowym.
Poszczególne resorty powiatowe, będą musiały zostać połączone
wzajemnie,zaś odnośne prawa kontroli nad poszczególnemi resor
tami, oraz kierownictwo tych resortów wypadnie przekazać naczeln
nikom, którzy będą odpowiedzialnymi gospodarzami w powiatach.
Drogą uzgodnienia działalności poszczególnych gałęzi życia pańs
twowego wypadnie wydać odnośne ustawy dla każdego resortu.-

Przy reorganizacji organów centralnych i lokalnych wy
padnie wydać statutu o służbie państwowej i o odpowiedzialnoś
ci dyscyplinarnej.Mianowanie urzędnika,prawa urzędnika i obowią
ki jego, wreszcie zwolnienie urzędnika z zajmowanej posady,bę-
dzie przewidziane ustawą.Dotychczas pod tym względem kierowano
się według widzimi się sfer zwierzchniczych.Przy nominacji nie
wymagano od aspiranta żadnego przygotowania i żadnych kwalifika
cyj.Pozatem nie wymagano żadnych objektywnych danych, czy kandy
dat jest odpowiedni na stanowisko,do którego aspiruje, kierowa
się natomiast własnym mniemaniem.Wprowadzając zamiast tego
ustawowe nominacje rząd będzie musiał w związku z tem ułożyć r.
gulamin o cenzusie naukowym kandydata o przygotowaniu jego o
należytej znajomości języka litewskiego, o lojalności względem
państwa i t.d.

Przy udzielaniu urzędnikom stałych posad wypadnie rów
nież zwracać uwagę na ich dyscyplinę i odpowiedzialność służbow
Wykroczenia względem obowiązków służbowych:jako to: zaniedbar
nie,używanie urzędu państwowego dla korzyści osobistej, łapowni
wo,korupcje - wszystko to będzie bardziej karane, aniżeli do-
tychczas.W związku z tem dział przestępstw służbowych w kodeksi
karnym ulegnie ponownej rewizji.Często się w praktyce okazuje,
że karanie urzędnika,który dopuścił się wykroczeń służbowych,
stosowane drogą sądową jest zbyt powolne i nieraz równoznaczne
darowaniu kary.W związku z tem wypadnie mniejsze wykroczenia
karać drogą kodeksu dyscyplinarnego.-

Zasady te wspólne będą całemu aparatowi państwowemu
za wyjątkiem armji i sądownictwa,które to resorty mają swe ce-
chy odrębne.Nikt nie położył tyle zasług przy tworzeniu i obro
nie niepodległej Litwy, co armja litewska.Powstała ona w końcu
1918 roku,gdy obcy najazd groził pogrążyć Litwę całkowicie.Bez
oręża,bez ubrania, bez żywności armja litewska, składająca się
wówczas wyłącznie z ochotników, ukochana przez cały naród, i
popierana przezeń dokonała dudu.Litwa i jej niepodległość zosta
ła ocalona.Formujące się wojsko litewskie podminowane było
pierwotnie przez propagandę bolszewizmu, co utrudniało prowadze
nie dyscypliny i wnosiło ducha rozkładu w szeregi armji.

Wrażliwy duch wojska naszego poczuł, że śmiortelne niebezpieczeń
stwo grozi zarówno armji,wjak też całemu krajowi.W związku z tem
zaczęła się wzmacniać dyscyplina wojskowa i to nie drogą rozka-
zów,których wykonywanie nie było w owych czasach należycie za-
pewnione, lecz na skutek wewnętrznej dyscypliny i karności sa-
mych wojskowych.Karność taką wnosiło wojsko nasze także do in-
nych dziedzin życia państwowego Litwy.W całej Litwie wprowadzo
ne zostały urzędy komendantów wojennych, przy pomocy których wy
korzeniono w poszczególnych powiatach bandytyzm, zapewniono
ludności spokój i wprowadzono ład bez którego działalność in-
nych urzędów wcale nie byłaby możliwą.-
Broniąc Litwę od zewnątrz i przyczyniając się do jej
zorganizowania wewnętrznego,armja litewska nie wtrącała się
do polityki wewnętrznej.Stała ona na straży całej niepodległej
Litwy,nie szukając dla siebie żadnej osobistej korzyści.W związ
ku z tem,że armja o siebie nie dbała,inne urzędy również mało si
się o potrzeby armji troszczyły.Tak np: w swoim czasie wojskowy
ochotnikom obiecywano nadzielać ziemię,której bronili z naraże-
niem własnego życia od wrogów.Obietnice te wszelako nie były
spełniane.Całe mnóstwo też ochotników,którzy prosili o nadanie
im gruntów ziemi nie otrzymało.Były też wypadki jeszcze smutnie
sze.Od niektórych ochotników odebrano nawet ziemię i oddano ją
częstokroć wcale niezasługującym na to osobom.Rząd będzie się
starał przeto,ażeby obietnice,udzielone w swoim czasie ochotni
kom były dotrzymane.-
Pozatem wojskowi,odchodząc do rezerwy mieli prawo zdo
być dla siebie środki utrzymania w postaci posad względnie za
pomóg, w odpowiednich urzędach państwowych.Ochotnikom wojsko
wym przysługiwało prawo pierwszeństwa w zajmowaniu posad państwo
wych.Wszelako rzeczywistość okazała się inną.Wobec tego,że
ochotnicy unikali wstępowania do poszczególnych partyj,których
poparcie decydowało o uzyskaniu danej posady,nie mogli oni
uzyskać żadnych posad.Rząd obecny będzie się trzymał pod tym
względem polityki innej, a miamowicie zapewni pierwszeństwo w
otrzymywaniu posad właśnie wojskowym.W ten sposób wynagrodzi
się nietylko zasługi dla ojczyzny, lecz przyciągnie się równie
co zdolniejszych młodzieńców do służby wojskowej.Rząd będzie
musiał, w jak najbliższym czasie poddać rewizji ustawę o obo-
wiązku służby wojskowej.Wobec tego,że więcej jest na Litwie
młodych mężczyzn zdatnych do służby wojskowej, aniżeli tego wy
maga kontygens, część ich zostaje zwalniana od obowiązku służby
wojskowej.Sprawiedliwość wymaga, ażeby ci,którzy są wolni od
służby wojskowej,obejmowali jakieś inne obowiązki.Następnie
ustawa carska według której dotychczas służba wojskowa na Lit-
wie się odbywa,w celu przyciągnięcia chętnych do słabo opła-
canych posad nauczycielskich zwalnia ich od obowiązku służby
wojskowej.Na Litwie niema żadnej potrzeby zwalniać kogokolwiek
od tego obowiązku.-
Dla niewielkich państw,które nie mogą utrzymać więk-
szej armji ogromnie ważną jestrzeczą należyte wyszkolenie i
wyekwipowanie tej ostatniej.W Sprawie tej ministerstwo obrony
krajowej poświęci szczególną uwagę.Techniczną jest kwestją w
jaki sposób wyszkolenie w wojsku będzie się odbywało.Wszelako
w sprawie tej odróżnić należy wyszkolenie młodych ludzi przed
ich wstąpieniem do wojska, od właściwego wyszkolenia wojskowego
W związku z tem zwracać się będzie szczególną uwagę na wyszkole-
nie przygotowawcze i fizyczne młodzieży w szkołach.Nauczycielom
wypadnie organizować odpowiednie kursa, na któreby uczęszczali
oficerowie rezerwy.Przygotowanie wojskowe młodzieży będzie nie-
tylko właściwem wyszkoleniem wojskowem, lecz raczej wyszkolenie
wojskowego ducha młodzieży,obudzenie w niej patrjotyzmu i chę-
ci poświęcenia się dla dla spraw ojczyzny,pozatem odpowiednie
przygotowanie pod względem dyscypliny,z którą następnie młodzie
ży szkolnej wypadnie zetknąć się w wojsku.O ile takie wychowanie
wojskowe w szkole zdoła istotnie przygotować młodzież do póź-
niejszego obowiązku służby wojskowej, to cel rządu w tym zakre
sie zostanie osiągnięty.Po opuszczeniu szkoły młodzieży wystar
starczy jedynie dbać o utrzymanie nabytego w szkole ducha i
wiadomości z zakresu wojskowości.Praca to wielka,ciężka i odpo
wiedzialna,gdyż związana jest ona z wychowaniem całego narodu.

[62]

Wszelako pracę tę zainicjować należy. W pracy tej zaszczytna rola
przypada strzelcom /szaulisom/ litewskim.-
Inna znów jest sytuacja litewskiego sądownictwa. Sądow
nictwo litewskie znajduje się jeszcze w stadjum rozwoju. Należy i
je uregulować drogą wprowadzenia odpowiednich ustaw oraz dro-
gą kontroli nad należytym wykonywaniem tych ostatnich. Dawna car
ska ustawa o ustroju sądownictwa nie jest dla Litwy odpowiednia
Nowej zaś ustawy dotychczas jeszcze nie wydano. Kodeks karny nie
jest uzgodniony z procedurą karną; kodeksów zaś cywilnych posiada
Litwa aż cztery. Praca nad ich uzgodnieniem nawet nie została
jeszcze rozpoczęta. Same Kowno posiada dwa kodeksy cywilne. Proce
dura cywilna również nie jest uzgodniona z cywilnym prawem.
Wszystko to stanowi od dawna już bolączkę rządu litewskiego
wszelako dotychczas nie troszczono się o jej usunięcie. możnaby
powiedzieć w tej sprawie jeszcze więcej. Taki kodeks karny np: do
tychczas został przełożony na język litewski urzędowo raz tyl
ko, natomiast inne ustawy przetłumaczone zostały fragmentarycz
nie i to w przykładach prywatnych.-
Rząd obecny sprawę tę regulować zacznie w ten sposób
że przedewszystkiem opracuje plan, według którego ustawy nasze
mają być skodyfikowane, następnie zaś pracę tę podzieli pomiędzy
poszczególne jednostki, przyciągając do niej uniwersytet, magi
straturę i adwokaturę, wyznaczając termin, do którego praca ta
będzie miała być dokonana. Gdyby się okazało, że o własnych siłach
nie dą się tego uskutecznić w takim razie wypadnie prosić do
pomocy profesorów z zagranicy.-
Inną wielką wadą sądownictwa litewskiego jest nadmier
na powolność procedury. Szkodzi to ogromnie ~~dla~~ sprawom ekonomicz
nym, szczególnie w zakresie handlu. Dla rozstrzygania spraw han-
dlowych na całym świecie istnieją odpowiednie sądy komercyjne.
Litwa jeszcze do sądów takich nie dorosła o ile brać za punkt wy
jścia wysokość obrotów handlowych na rynku wewnętrznym Litwy i
wogóle stan ekonomiczny kraju. Wszelako nie wprowadzając wspomnie
nej instytucji dałoby się znaleść inne wyjście z sytuacji. Nale
żałoby w tem celu ustalić dwa punkty następujące: 1/ sprawy komer-
cyjne załatwiane są w sądach bez kolejki, mającx pierwszeństwo
przed sprawami zwyczajnemi, 2/ sąd rozstrzygający sprawy komercyj
ne kieruje się statutem handlowym i odnośną procedurą, specjalnie
uwzględniającą pilność tych spraw. Zaleganie z innemi sprawami
jest również objawem ujemnym. Zwiększenie szybkości załatwiania
tych spraw, możliwem jest drogą ich zredukowania, co da się osi
gnąć, przez zmianę zasad sądownictwa, usuwając z sądów wszystkie
sprawy drobniejsze, które mogłyby być rozwiązywane drogą admini-
stracyjną. Jednocześnie należałoby wprowadzić system przedwstęp-
nego śledztwa w sprawach skierowywanych do sądów, a to dla orze
czenia, czy sprawy te istotnie do sądów się nadają.-
Na Litwie sporo było stronników t.zw. sądu administra
cyjnego. Rząd obecny nie zamierza sądu takiego wprowadzać, gdyż
zdaniem rządu byłaby to jedynie nowa, zbyteczna instytucja, któ
raby zwiększała chaos, a nie przynosiłaby żadnej korzyści. Dla
skutecznego działania sądu administracyjnego należy, ażeby każ-
da instytucja rządowa i każdy jej ajent posiadali wyraźnie za-
kreślony resort, gdyż wobec braku tego ostatniego sąd administra
cyjny nie potrafiłby orzec, czy dana sprawa sporna wchodzi w zak
kres kompetencji danego organu, względnie urzędnika. Stąd wypły
wałaby gmatwanina przesyłania spraw i podań i t.p. Zdaniem rzą
du, sąd administracyjny nie ma na Litwie racji bytu, przynajmnie
narazie, dopóki aparat państwowy nie działa na Litwie składnie.
Na sądzie administracyjnym należałoby dzieło reorganizacji apara
tu państwowego zakończyć, nie zaś od tego zaczynać.-
Po sprawach publicznych poświęcić należy nieco uwagi
sprawom poszczególnych obywateli. Teoretycznie prawa obywatel-
skie uznane są w konstytucji litewskiej, w praktyce jednak nie
ma odnośnych ustaw, któreby prawa te regulowały. Posiadamy swobo-
dę osobistą, swobodę zebrań i t.p., wszelako swoboda nieograniczo
na i niezorganizowana przechodzi zawsze w anarchję. Ponieważ zaś
anarchja podkopuje państwo i wogóle całe życie społeczne, prze
to każdy gabinet korzysta z prawa przyznanego mu przez konstytu-
cję.-

W myśl tej zasady postępował rząd litewski i utrudniał
przeprowadzanie swobód konstytucyjnych drogą wprowadzenia sta
nu wojennego.Dla usprawiedliwienia tego środka powoływał się
rząd litewski na inny także motyw, a mianowicie,na większą moż-
ność,a niekiedy jedyny sposób ochrony i utrzymania spokoju pub-
licznego.Przy stanie wojennym bowiem zobowiązuje również więk-
sza odpowiedzialność za cały szereg przestępstw kryminalnych,a
z drugiej strony łatwiej się od nich uchronić.-
Rzecz prosta wielce ujemnym objawem jest fakt,że ten
wyjątkowy środek stał się w życiu litewskim chronicznym.Rząd
obecny zdecydowany jest doprowadzić kraj pod tym względem do n
stanu normalnego.W tym celu opracuje rząd ustawy,które zagwaran
tują swobodę osobistą,wolność prasy i zebrań oraz poddaj rewizji
ustawy karne.Dotychczas bowiem panowała na Litwie zbytnia swo-
boda pod względem przestępstw przeciwko państwu.Swoboda ta wy-
rażała się w propagandzie antypaństwowej względnie antyspołecz
nej.Rząd pozatem sprostuje te ustawy karne,które pod względem
prawa cywilnego oraz procedury ułatwiają walkę z przestępstwami
kryminalnemi przy stanie wojennym.Stronnicy stanu wojennego po
dają na usprawiedliwienie go motyw,że przy stanie wojennym łat
wiej jest uchronić się od działalności różnych żywiołów krymi
nalnych.W związku z tem rząd obecny będzie zmuszony zwiększyć
kompetencje odnośnych organów w walce z przestępczością w cza-
sie,gdy stanu wojennego już na Litwie nie będzie.-
Po uregulowaniu wszystkich tych spraw można będzie
przystąpić do normalnych rządów nad krajem.Od społeczeństwa głó
nie zależeć będzie czy da się to szybko przeprowadzić.O ile
prasa np: zacznie okazywać więcej moralnego poziomu,nie dopuści
do kolportażu wyssanych z palca antypaństwowych wiadomości oraz
do publicznego dyskredytowania i mieszania z błotem przeciwnikó
politycznych,gdy zacznie bardziej szanować wartość człowieka i
jego przekonania, wówczas cenzura wojenna względnie inne środ-
ki radykalne same przez się zanikną.Środki te stosowane wzglede
słowa drukowanego zanikną także w stosunku do słowa żywego,to
znaczy w stosunku do zebrań publicznych.Korzystanie ze swobód
obywatelskich zależy przeto raczej od społeczeństwa,aniżeli od
rządu.

Sprawy kulturalne,wyznaniowe i oświatowe.-

Litwa zdoła utrzymać niepodległość i odzyskać swe oku
powane przez obce kraje swe terytorja, jedynie w tym wypadku
gdy stanie się państwem kulturalnym, nietylko drogą przyswajan.
kultury obcej, lecz także drogą wytwarzania kultury rodzimej.W
związku z tem rząd będzie zwracał szczególną uwagę na rozwój
i rozkwit kultury litewskiej.Przywiązanie do własnej rodzimej
kultury nietylko jednak nie przeszkodzi potępiać kulturę obcą
lecz przeciwnie pozwoli ją lepiej zrozumieć i ocenić.-
W zakresie kultury przedewszystkie zwrócić uwagę na-
leży na sprawy wyznaniowe.Rząd nie krępując żadnych wyznań i
nie wtrącając się w wewnętrzne ich sprawy, troszczyć się będzie
przedewszystkiem o uregulowanie stosunku kościoła katolickiego
do państwa,drogą stworzenia konkordatu ze Stolicą Apostolską.
Spory,jakie powstały w łonie kościoła ewangelickiego, rząd poso
stawia do rozstrzygnięcia samym wyznawcom Lutra,wtrącając się
jedynie w tym wypadku te spory, o ile grozić one będą ustawom
państwowym, względnie zamąceniem spokoju i ładu publicznego.-
Rząd dopatrując się wielkiego znaczenia państwowego
etyki i wychowania narodowego w szkołach,będzie kładł za podsta
we szkolnictwa wyznanie i narodowość.Jednocześnie rząd domagać
się będzie wykładów religji oraz uświadamiania narodowego wśród
młodzieży szkolnej.Naogół rząd przychylnie się zapatruje na
szkoły wyznaniowe.
W sprawach oświatowych naczelne miejsce zajmuje organi
zacja szkolnictwa.W tej dziedzinie dużo jest jeszcze do zrobie-
nia, zanim ta,tak ważna dla państwa sprawa zostanie ostatecznie
uregulowana.Musimy zrównać poziom wykształcenia w szkołach niż-
szych i średnich wzajemnie.Na przeszkodzie stoi temu ~~na~~
~~przeszkodzie~~ wielki brak odpowiednich książek.Rząd dla stworze-
nia odpowiedniej literatury starać się będzie subsydjować więc

środków pieniężnych,gdyż sama szkoła bez uzupełniającego czytania odpowiednich książek nie osiąga celu.Nie wystarcza wszelako do wykształcenia ogólnego i nabycia wiadomości zawodowych lektury jedynie książek litewskich.Literatura nasza jest młoda i uboga, to też rząd dokładać będzie szczególnych starań do tego,ażeby młodzież nasza odpowiednio poznawała języki obce,posiadające ogólne światowe znaczenie dla kultury ludzkości.Rząd zamierza zreorganizować szkolnictwo niższe przystosowując je do naszego rolnictwa, oraz do potrzeb drobnego przemysłu krajowego.Zakładanie szkół rzemieślniczych i wogóle szkół specjalnych będzie jednem z najważniejszych zadań rządu.-

Popierając inicjatywę prywatną w zakładaniu szkół, rząd zamierza subsydjować szkoły prywatne według norm stosowanych do szkół przez rząd utrzymywanych,o ile rzecz prosta,wspomniane szkoły prywatne odpowiadać będą przewidzianym ustawowo wymaganiom.Środki pieniężne przeznaczone na subsydjowanie szkół prywatnych wydzielane będą tym szkołom według zasady proporcjonalności przewidzianej przez § 74 konstytucji.-

Szczególną wagę mają także sprawy uniwersyteckie.- Cały uniwersytet wymaga wielkiej reformy.Uniwersytet jest zakrojony na tak szeroką skalę,że niekiedy przewyższą pod tym względem nawet największe uniwersytety europejskie.Przy reformowaniu go wypadnie pewne wydziały połączyć ze sobą,pozatem zmniejszyć na wydziałach poszczególnych liczbę podwydziałów oraz katedr.Fuzję katedr przyprowadzić wypadnie ,przytrzymując się zasady,którą już poruszył w swoim czasie poprzedni rząd litewski,a mianowicie,polegającej na tem,że katedry na różnych wydziałach,lecz traktujące o tych samych przedmiotach mają być połączone.-

Szczególną uwagę wypadnie także zwrócić na przygotowanie profesorów, oraz na ich powoływanie na katedry uniwersyteckie.Stawiąc wymagania większe zespołowi profesorów,wypadnie jednocześnie poważnie się zająć materjalnym wyposażeniem sił profesorskich.Wynagrodzenie bowiem otrzymywane obecnie przez profesorów uniwersytetu kowieńskiego jest bardzo niskie,nie pozwalające profesorowi oddać się wyłącznie swej pracy oraz nabyć potrzebnych do niej środków naukowych.Sam statut uniwersytecki wypadnie na nowo poddać rewizji i ułożyć w ten sposób,ażeby uniwersytet stał się ogniskiem naszej narodowej kultury.-

Rząd wyłożył szeroki program działania.Rząd dobrze wie, że nie będzie mógł go przeprowadzić w zupełności.Jest to bowiem praca olbrzymia, i rząd będzie czuł się szczęśliwym, o ile zdoła dać pracy podstawy i wytknąć jej kierunek.-Później przyjdą inni na nasze miejsce i w dalszym ciągu pracę naszą poprowadzą.Rząd dobrze rozumie,że wszystkie te prace będzie mógł skutecznie zainicjować,o ile uda się mu skupić wszystkie żywotne siły naszego narodu.Rząd kroczyć będzie po drodze jedności litewskiej.Rząd wzywa też do tej pracy sejm i szerokie warstwy społeczeństwa.-

-----------ooo § ooo------------

X. K R O N I K A . a/Polityczna.-

Życiorys zgasłego Jana Basanowicza : Dr.Jan Basanowicz urodził się 23 listopada 1851 r. w Suwalszczyźnie,we wsi Ożkabale.Po ukończeniu studjów uniwersyteckich w Moskwie dr.Basanowicz otrzymuje posadę lekarza wojskowego w Bułgarji.Podczas pobytu swego w Pradze dr.Basanowicz,który już poprzednio pisywał do wydawanych w Prusach Wschodnich pism litewskich /"Nauja Kelejwis""Lietuwiszka Cejtunga"/ rozpoczął wydawnictwo "Auszry "Auszra" ukazała się w roku 1883 w Rogajniach /Prusy Wsch./,następnie przeniosioną została do Tylży i była pierwszem pismem litewskie drukowanem czcionkami łacińskiemi,a więc nadającem się do rozpowszechniania w zaborze rosyjskim.Dokoła pisma tego grupowała się cała ówczesna młoda inteligencja litewska.- Po trzech latach wydawnictwo 'Auszry' z powodu braku środków materjalnych zostało przerwane tem nie mniej jednak rzucone ze szpalt jej przez Basanowicza ziarna nie poszły na marne i wydały z czasem wspaniały owóc niepodległości.-W 1905 r. gdy po rewolucji powiał w Rosji wiew wolnościowy-dr.Basanowicz porzucił posadę w Bułgarji i przyjechał do Wilna,gdzie 21 listopada tegoż roku brał udział i został powołany na przewodniczącego litewskiego zjazdu narodowego,t.zw.Wielkiego Sejmu Wileńskiego.W roku 1907 w Wilnie zostało założone Litewskie T-wo Naukowe,które prezesem wybrało dr.Basanowicza.Stanowisko to piastował on aż do śmierci,pracując niezmordowanie nad gromadzenie pieśni i bajek ludowych oraz poświęcając się stale badaniom przeszłości rodzinnego kraju.-Podczas okupacji niemieckiej dr.Basanowicz został powołany do ówczesnej Rady Państwa /Taryby/ i jako członek jej dnia 16 lutego 1918 roku pierwszy położył podpis pod aktem proklamującym niepodległość Litwy.Latem 1924 r. dr.Basanowicz przez czas dłuższy bawił w Kownie, odwiedził strony rodzinne i odbył kurację w Połądze poczem znowu powrócił do Wilna.23 listopada ub.r. wreszcie sędziwy Patryarcha litewski obchodził 75-tą rocznicę swych urodzin i 50-lecie pracy społecznej, której kres położyła niespodziewana śmierć.-

Żałoba w Kownie z powodu zgonu ś.p. Basanowicza.- W Kownie i na Litwie przez 5 dni trwała żałoba z powodu zgonu ś.p.Basanowicza.W dniu pogrzebu wszystkie szkoły były nieczynne,odbywały się odczyty, i akademje,a o godz.12-ej w południe zorganizowany został duży pochód pod pomnik postawiony Basanowiczowi za życia.W pochodzie tym brali udział przedstawiciele polskiej młodzieży akademickiej na Uniwersytecie Kowieńskim.Organ Polskiej Frakcji Poselskiej "Dzień Kowieński" wstępny swój artykuł poświęcony pamięci Basanowicza kończy w następujący sposób:"Społeczeństwo polskie w Litwie Narodowi Litewskiemu,pochylone mu w nieutulonym smutku nad otwartą jeszcze trumną jednego z najlepszych i najszlachetniejszych swych Synów, składa wyrazy szczerego współczucia i żalu". Zanotować jeszcze należy nadzwyczajne posiedzenie Sejmu oraz udział Prezydenta Republiki w pochodzie.-

Zrzeczenie się przez Sleżewicza mandatu poselskiego.- Na posiedzeniu Sejmu w piątek 25 lutego wśród pism, jakie napłynęły do Prezydjum,zostało odczytane zrzeczenie przez posła M.Sleżewicza mandatu poselskiego.-

Z gabinetu Ministrów.- Gabinet Ministrów 23 lutego na posiedzeniu przyjął projekt zmiany ustawy o cłach na towary wwożone oraz projekt ustawy o jednostkach pieniężnych,będących w obiegu w Litwie.-

Komunikat Elty o zabiegach Francji w kierunku porozumienia polsko-litewskiego.- Pismo "Germania" donosi z Paryża,iż prasa francuska usiłuje wykorzystać zerwanie polsko-niemieckich rokowań,jako środek do porozumienia Litwy z Polską.Francja była i jest tego zdania iż należy utworzyć związek państw ościennych z Polską na czele.Sądzą - pisze Germania",iż zaniepokojenie Polski nowym kierunkiem polityki Niemiec zmusi ją do poczynienia ustępstw w kwestji wileńskiej.-

b/Sprawy kłajpedzkie.-

Odłożenie wyborów do Sejmiku.- Wybory do Sejmiku Kłajpedzkiego zostały odłożone do dnia 6 kwietnia r.b.